కోటేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రెస్, నరసరావుపేట.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

కలిభూషణమ్

1. భువి కృతత్రేతాద్వాపరికలినామకం యుగచతుష్టయమస్తి. తత్రకృతే ధర్మవృషభశ్చతుష్పాత్, త్రేతాయాం త్రిపాత్, ద్వాపరే ద్విపాత్, కలావేకపాత్. త్రేతాయామవశిష్ట ఏకః పాదః, ద్వాపరే పాదద్వయం, కలౌ పాదత్రయం చాధర్మేణ పూర్యతే. స చ కలౌ ధర్మస్యైకః

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

కలిభూషణము

1. భూలోకమున కృతయుగము త్రేతా యుగము ద్వాపరయుగము కలియుగము అని నాలుగు యుగములున్నవి. ధర్మము నడి వృషభము కృతయుగమున నాల్గుపాదములుగలిగి యుండును. త్రేతాయుగమున మూడుపాదములతోనుండును. ద్వాపరమున రెండుపాదములు, కలియుగమున నొక్కపాదము మాత్రమే యుండును. త్రేతాయుగమున మిగిలిన యొక

పాదో భవిష్యత్కాలే నఙ్క్ష్యతి. అధర్మశ్చ చతుష్పాత్పుష్టో భవిష్యతి. అతఏవాధర్మమయః కలిః. కలే రధర్మమయత్వఞ్చ ప్రకృతజనగతాధర్మైరవగమ్యతే. తే చాధర్మాః సఙ్గ్రహేణ కథ్యన్తే. విస్తరేణ దుర్వచత్వాత్తేషామ్.

2. తథాహి—ద్విజా యుక్తకాలే జాతకర్మాదిసంస్కారశూన్యాః అయుక్తకాలే కృతోపనయనా అపి సంధ్యావందనవివర్జితాః వేదాధ్యయనరహితాః కథఞ్చిదధీతవేదా అపి తదర్థావబోధవిధురాః వేదవిక్రయిణః స్వదారపరిత్యాగినః

పాదము ద్వాపరమున రెండుపాదములు, కలియందు మూడు పాదములును అధర్మముచే పూరింపబడును. కలియందు ధర్మమునకున్న ఒక్కపాదముకూడ కొంతకాలమునకు నశింపనున్నది. అపు డధర్మము నాల్గుపాదములతో దృఢముగా నిలచును. కావున కలికాల మధర్మమయమై యున్నది. ఆ యధర్మము ప్రకృతకాలమున ప్రజలోనర్చు నధర్మములను బట్టి తెలియఁదగియున్నది. ఆ యధర్మములను విపులముగ జెప్పుట యసాధ్యముగాన సంగ్రహముగా దెల్పుచున్నాను.

2. అవి యెవ్వియన—వినుడు: ద్విజులు యుక్తవయసున జాతకర్మాది సంస్కారముల జేయరు. వయసు మీరిన పిదప ఉపనయనము జేసికొన్నను సంధ్యావందనము జేయరు. వేదాధ్యయన మొనర్పరు. ఒకవేళ నెటులనో వేదాధ్యయనము జేసినను దానియర్థము తెలిసికొనరు. డబ్బు తీసికొని

పరదారరతాః దివాస్వాపా దివామైథునాః కన్యావిక్రయిణః మాతాపితృపరిపోషకాః పిత్రా విభక్తాః మాతాపితృగురుదేవద్విజదూషణతత్పరాః అన్నవిక్రయిణః యేన కేనాప్యుపాయేన ధనార్జనతత్పరాః.

3. వేశ్యాలమ్పటాః అగమ్యాగామినః అభక్ష్యభక్షిణః మద్యపాయినః మదకరవస్తుసేవినః అవిహితనియతకర్మాణః కృషీవలాః వణిజః గోమహిష్యాదివిక్రయిణః శిష్యవిత్తాపహారిణః శూద్రాన్నభోజనః క్రీతాన్నభోజినః సంఘాన్నభోజినః ఊర్ధ్వవిధవాః రజస్వలావివాహకారిణః సూర్యోదయే సూర్యాస్త

వేదము జెప్పుదురు. తమభార్యలవిడనాడి అన్యకాంతల ప్రేమించుచుందురు. పగటినిద్ర దివాసంభోగము జేయుచుందురు. కన్యలను విక్రయింతురు. తలిదండ్రులను బోషింపరు. తండ్రితో విభాగమొనర్చుకొని యుందురు. తలిదండ్రులను గురువులను దేవతలను బ్రాహ్మణులను దూషించుటయందాసక్తులై యుందురు. అన్నము విక్రయింతురు. ఏ యుపాయముచేతనైనను ధనార్జనము చేయ సమకట్టుదురు.

3. వేశ్యాలంపటులు—కూడరాని స్త్రీల గూడువారు తినగూడనివి తినువారు మద్యపానము సేయువారు మత్తుపదార్థముల సేవించువారు శాస్త్రము విధింపని పనులను నియమముగా జేయువారు సేద్యము జేయువారు వ్యాపారము జేయువారు గోవులను గేదెలను కొని యమ్మువారు శిష్యులధ

మయే చ స్వపన్తః లిఙ్గినః చక్రిణః వీతశిఖాః క్రీతయజ్ఞోప
వీతధారిణః వృథాకలహకారిణః కవితావిక్రయిణః అవర్ణ్య
వర్ణినః శూన్యలలాటాః రజకవస్త్రధారిణః మ్లేచ్ఛహూణ
సంసర్గిణః.

4. *అకృతశౌచాః ఉష్ణోదకస్నాయినః అహ్ని ద్విర్భో
జనః ఏకాదశ్యాం జయన్త్యాఞ్చాన్నభోజినః శ్రాద్ధదివసేఽపి

న మపహరించువారు శూద్రుల యన్నము దినువారు విక్ర
యాన్నము భుజించువారు సంఘభోజనము జేయువారు
వితంతువుల బెండ్లాడువారు కుమార్తెలు రజస్వలలై నపిదపవివా
హము జేయువారు సూర్యోదయకాలమున సూర్యాస్తమ
య కాలమునను నిద్రబోవువారు లింగమును సన్న్యాస చిహ్న
ములను ధరించువారు తప్తచక్రాంకితులు జుట్టుమాడ్ లేనివారు
అంగడిలో కొనిన జందెము ధరించువారు వ్యర్థముగా గల
హించువారు కవిత్వమును విక్రయించువారు వర్ణింపగూడని
వి వర్ణించువారు తిలకము ధరింపనివారు చాకలిబట్టలగట్టు
కొనువారు మ్లేచ్ఛులతోడను బాశ్చాత్యులతోడను స్నేహ
ము జేయువారు.

4. మలమూత్ర విసర్జనాదులు జేసినపుడు సరియగు శౌ
చము జేయనివారు ఉష్ణోదకముతో స్నానము జేయనివారు ప
గటియందు రెండుమార్లుభుజించువారు ఏకాదశి జయన్తిము
న్నగు దినములలో భోజనము సేయువారు శ్రాద్ధము పెట్టినదిన

వేశ్యాసఙ్గినః ధూమపాయినః అనధీతగీర్వాణభాషాః అధీత
హూణమ్లేచ్ఛాదిభాషాః సముద్రయాయినః దేవబ్రాహ్మణ
గోధనాపహారాః శ్వవృత్త్యుపజీవినః ద్యూతకారిణః మత్స్య
కాదిప్రాణిహింసాకారిణః గాయకాః నటాః భిషజః శస్త్ర
వృత్త్యుపజీవినః దేవలకాః స్వామిద్రోహిణః ఉఢగూఢక్రీత
కన్యాః అనృతవాదినః.

5. దంభార్థమల్పధనేనాయథావిధికృతయజ్ఞాః యజ్ఞాద్య
ర్థమార్జితేన ధనేన కుటుంబపోషిణః అయోగ్యాదగ్రాహ్యాస్యా

మునగూడ వేశ్యతో గూడువారు పొగద్రాగువారు సంస్కృ
తము జదువని వారు ఆంగ్లమ్లేచ్ఛ భాషల నభ్యసించువారు
సముద్రముపై బయనము చేయువారు దేవతలయొక్కయు
బ్రాహ్మణులయొక్కయు గోవులయొక్కయు ధనము నపహ
రించువారు సేవకవృత్తితో జీవించువారు జూదమాడువారు
నల్లులు మొదలైన ప్రాణులను జంపువారు గాయకులు నటు
లు వైద్యులు ఆయుధ వృత్తితో జీవించువారు పూజారులు
యజమానిని మోసము జేయువారు ఒకసారి వివాహమైన
కన్యను కొనువారు అనృతము జెప్పువారు

5. కొద్దిధనముతో నాడంబరమునకై శాస్త్రము
నతప్పి యజ్ఞము లాచరించువారు యజ్ఞము పేరుతో ధనమా
ర్జించి కుటుంబపోషణ మొనర్చువారు అయోగ్యుని వద్దనుం
డి స్వీకరింపరానిదిగూడ స్వీకరించువారు శూద్రులు చాకలి

పి గ్రాహిణః శూద్రరజక నాపితాదీనామపి పౌరోహిత్యకారిణః రథకారాణామపి బ్రహ్మోపదేశకారిణః తీర్థధ్వాఙ్క్షాః దురాచారాశ్చ భవన్తి.

6. స్త్రియస్తు ఉపనిషదధ్యయనకారిణ్యః అశుశ్రూషితపతయః సాలగ్రామార్చనాపరాః వేదవాదిన్యః జారిణ్యః శౌర్యరతాః హింసితగర్భాః స్వసఙ్గతపురుషప్రాణాదిహార ప్రచురరోగాః అతికామాః సన్మార్గగామినమపి యువానం బలాదసన్మార్గే ప్రవేశయన్త్యః పతివ్రతాయా అపవాదం జనయన్త్యః నటవిటగాయకానుయాయిన్యః బాలఘ్న్యః పతి

మంగలి మున్నగు వారికి పౌరోహిత్యము జేయువారు రథకారులకుగూడ బ్రహ్మోపదేశము జేయువారు క్షేత్రములలో నీటికాసులు గొనువారు ఇవ్విధముగ నానావిధములగు దురాచారముల జేయుపురుషులుందురు.

6. ఇక స్త్రీలన్ననో—ఉపనిషత్తుల జదువుట పతిసేవ మానుట సాలగ్రామముల నర్చించుట వేదము పల్కుట వ్యభిచరించుట దొంగిలించుట గర్భస్రావ మొనర్చుట తమ్ము జేరినపురుషుల జంపెడి రోగములు గల్గియుండుట మితిమీరి కామించుట సద్వర్తనము గలవానిని గూడ బలవంతముగ దుష్ప్రవర్తనలోనికి దింపుట పతివ్రతలపై నిందలమోపుట నటవిటగాయకులను వెంబడించుట శిశువులజంపుట పతులజంపుట

ఘ్న్యః కన్యాదూషిణ్యః స్వైరిణ్యః నిర్లజ్జాశ్చ భవన్తి.

7. ద్విజేతరాశ్చ అకృతద్విజశుశ్రూషాః శిఖాయజ్ఞోపవీతధారిత్వేన ద్విజవదవభాసమానాః వేదాధ్యయనాదికరాః స్నానసంధ్యాదితత్పరాః కుణ్డలాలఙ్కృతాః బ్రాహ్మణతిరస్కారిణః శ్రౌతస్మార్తకర్మకారిణః ద్విజాచారాశ్చ భవన్తి.

8. ఏవమధర్మమయత్వాదేవ కలియుగే జనాః ప్రాయేణాల్పాయుషః వ్యాధిగ్రస్తా మన్దబుద్ధయశ్శక్తిహీనా అలసా దరిద్రా బహులదుఃఖా అత్యల్పసుఖా మిత్రాపత్యకలత్ర వియు

కన్యలను భ్రష్టురాండ్ర జేయుట మున్నగు దుర్గుణములు గల్గి సిగ్గువీడి స్వేచ్ఛగా సంచరించుచుందురు.

7. ఇక ద్విజేతరులు (శూద్రులు) ద్విజశుశ్రూష విరమించి శిఖా యజ్ఞోపవీతముల ధరించి బ్రాహ్మణులవలె గనుపించుచు వేదాధ్యయనము చేయుచు స్నానసంధ్యావందనములందాసక్తులై కుండలములధరించి బ్రాహ్మణుల దెగనాడుచు శ్రౌతస్మార్తకర్మల నాచరించుచు ద్విజాచారముల నవలంబించి యుందురు.

8. ఇటుల కలికాల మధర్మమయమగుట సామాన్యముగ ప్రజ అల్పాయుష్యముగలవారు రోగపీడితులు మందమతులు శక్తిహీనులు సోమరులు దరిద్రులు బహుదుఃఖము నల్పసుఖముగలవారు భార్యను సంతానమును మిత్రులను

క్తా అనాథాశ్చ భవన్తి.

9. ఏవం పాపీయాంస ఏతే బహీర్వర్ణా నరకీర్యాతనా అనుభూయజాయన్తే మ్రియన్తే చ క్రిమికీటక పశు పక్షి తరుల తాదిరూపేణేత్యహో కలిదౌరాత్మ్యమ్!

10. కలినా హి జీవానాం బుద్ధయః కామక్రోధాదిభిఃపరిభావితాః అయం హి కలిః స్త్రీద్యూతం పానం హింసాం సువర్ణంచాధి ష్ఠిత్య స్థితస్సన్ ప్రమోదతే. న హి స్త్ర్యాదివశమగతః పురుషధౌరేయః కశ్చిదద్యోపలభ్యతే. అతఏవ 'వేధా ద్వేధా భ్రమం చక్రే కాన్తాసు కనకేషు చ, తాసు తేష్వప్యనాసక్త

కోల్పోయినవారు అనాథులునై యుందురు.

9. ఇటుల పాపవర్తనులైనవీరు నరకమునబడి నానా యాతనలబడి పుట్టుచు జచ్చుచు క్రిమికీట పశుపక్షి రూపములను తరులతాది రూపములను ధరించుచుందురు. ఆహా! ఏమి యీ కలికాల దుష్టత్వము!

10. కలిపురుషుడు మానవుల బుద్ధులను కామక్రోధాదులకు వశపఱచును. స్త్రీలు జూదము మద్యము మాంసము ధనము ననెడి ఐదుస్థానముల నధిష్ఠించి కలిపురుషుడు సంతసించుచుండును. కాంతాది పరవశుడుగాని పురుషపుంగవుడీ కాలముల గానబడడుగదా! కావుననే ఒకమహాకవి యిటుల వ్రాసెను. "కాంతలయందును కనకమునందును చిక్కుకొనులాగు బ్రహ్మదేవుడు రెండువిధములైన మోహముల సృజిం

స్యాత్కూటద్భర్గో నరాకృతిరితి' స్మర్యతే.

11. అస్య చ కలేర్నివృత్తిర్బహోః కాలాదనన్తరం భవిష్యతి, తస్మాదస్మాకం కా గతిరితి శోచతః ప్రతీదం కలిభూషణం' మయాలిఖ్యతే.

12. యద్యప్యేవం దుష్టస్తథాప్యతీవ శిష్ట ఏవాయం కలిః. తథా హి- యుగాన్తరేషు నరమేధః గోమేధః అశ్వమేధః అతిథేరాగమనే గోవిశసనం పశువిశసనం మాంసేన శ్రాద్ధవిధానం జ్యేష్ఠే మృతే సతి తద్భార్యాయాం పుత్రోత్పాదనం విప్రస్య క్షత్రియభార్యాయాం పుత్రోత్పాదనం ద్విజస్య శూద్రకన్యోపయమః.

చెను.' ఈ రెంటియందును చిక్కుకొననివాడు మనుష్యరూపముధరించిన యీశ్వరుడే."

11. ఇట్టికలియుగమెంతయోకాలము గడచినగాని నశింపదు. ఇక మనకు గతియెద్దీ? యని దుఃఖించువారిని గూర్చి యీ 'కలిభూషణము'ను నేను వ్రాయుచున్నాను

13. పైదెల్పినరీతి కలియుగమెంత చెడ్డదిగా గన్పించినను మిక్కిలి మంచిదనియే తోచుచున్నది. ఎట్లన

—: పూర్వయుగ ధర్మములు :—

ఇతరయుగములలో (నరమేధము) మనుష్యుని గోవును అశ్వమును హోమమొనర్చు యజ్ఞములు. అతిథి వచ్చిన

13. రజస్వలోపయమః ఊఢాయాః పునరుద్వాహః సముద్రయాతుః స్వీకారః పరార్థం మధుపర్కే పశువిశసనమ్ మద్యపానం దాసగోపాలాద్యన్నభోజనం ద్విజస్య యతేస్సర్వవర్ణేషు భిక్షాటనం బలాత్కారాదినా దుష్టస్త్రీసఙ్గ్రహః భృగ్వగ్నిపతనైశ్చైవ వృద్ధాది మరణం చేత్యాదయో ధర్మాస్సన్తి. కలౌ తు నిషిద్ధాస్తే. స్పష్టశ్చాయమర్థో నిర్ణయసింధౌ.

పుడు గోవును పశువును వధించి గౌరవించుట. మాంసముతో శ్రాద్ధము బెట్టుట. అన్నగారు సంతానహీనుడై చనిపోయిన యెడల అతని భార్యయందు పుత్రుని బుట్టించుట బ్రాహ్మణుడు, క్షత్రియ స్త్రీ యందు పుత్రుని గలిగించుట బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు శూద్రకన్యను వివాహమాడుట.

13. రజస్వలావివాహము పెండ్లియైన స్త్రీకి మఱల బెండ్లి సేయుట సముద్రముపై పయనించినవాని కలుపుకొనుట మధుపర్కమునకై పశువును జంపుట మద్యము ద్రావుట దాసులు గోపాలురు మున్నగు శూద్రుల యన్నము ద్విజులు భుజించుట యతులన్ని జాతులకడ భిక్షగైకొనుట బలాత్కారులచే జెడిపోయిన స్త్రీలను స్వీకరించుట పర్వత శిఖరము నుంచి పడియో అగ్నియందు దుమికియో వృద్ధాదులు మరణించుట మున్నగునవి ధర్మములై యుండెను. కలియుగమున నివియన్నియు నిషేధింపబడినవి. ఈ విషయము నిర్ణయసింధువులో స్పష్టముగ వ్రాయబడియున్నది.

14. న చ నిషిద్ధమపి విధవోద్వాహాదికం కలావధునా వర్తత ఏవేతి వాచ్యమ్! క్వాచిత్కత్వాత్తస్య శిష్టైరపరిగృహీతత్వాచ్చ. ఏవం గవాశ్వ మనుష్య పశ్వాది ప్రాణిహింసనం మాంసభక్షణం మద్యపానం విధవోద్వహనమగమ్యాగమనం శూద్రస్త్ర్యుద్వహనం శూద్రాన్న భోజనం బలాత్కారమరణమిత్యాద్యధర్మరాహిత్యాచ్ఛిష్ట ఏ వాయం కలియుగః.

15. న చ విధవోద్వాహః స్త్రీణాం వేదాధ్యయనం సముద్రయాతుః స్వీకారశ్చేత్యేతత్త్రియం యుగాన్తరీయం

---

14. ప్ర:- విధవావివాహము కలియందు నిషేధింపబడినను చేయుచునే యున్నారుకదా!

ఉ:- ఎచ్చటనో యొకటి జరుగుచున్నది. శిష్టులు దాని నంగీకరించుటయు లేదు. మఱియు గోవులు అశ్వములు మనుజులు మేకలు మున్నగు ప్రాణులను హింసించుట మాంసము భక్షించుట మద్యము సేవించుట కూడరాని యువతుల బొందుట శూద్రస్త్రీలను బెండ్లాడుట శూద్రాన్నము భుజించుట బలాత్కారముగ మరణించుట మున్నగు నధర్మములు లేనందున కలియుగము శిష్టాచార సంపన్నమై యున్నది.

15. ప్ర:- విధవావివాహము స్త్రీలు వేదముజదువుట సముద్రయానము జేసినవానిని స్వీకరించుట ఈమూడు విషయ

ధర్మ ఏవేత్యధునాపి కర్తవ్యమేవేతి వాచ్యమ్. యుగాన్తరేషు తస్య ధర్మత్వమస్తు వా మా వా. అధునా తు తదధర్మ ఏవేత్యధ్యవసీయతే. తథా హి— కో౽త్ర విధవాయా దాతా వరాయ? న చ పితైవేతి వాచ్యమ్, తస్య విధవాయాం స్వామిత్వాభావాత్. ప్రథమాయ హి వరాయ పితుస్స్వకన్యానిష్ఠం స్వామిత్వం దత్తం. న హి కస్మైచిత్కేనచిద్దత్తా గౌరన్యస్మై తేనైవ పునర్దాతుం శక్యతే నాపి భర్త్రేతి వాచ్యమ్! తస్య మృతత్వాత్. మృతేః ప్రాగేవ భర్త్రా న హి భార్యా కస్మైచిద్దీయతే, దాతుమిష్యతే శక్యతే వా, నాపి స్వయమేవ సా యస్మైకస్మైచన శ్రయేతేతి

ములు ఇతర యుగములలో ధర్మములుగాన నిపుడుగూడ ధర్మములుగా నాచరించిన నేమి?

ఉ:— పూర్వయుగములలో నవి ధర్మమా కాదా యనునది యటుండనిమ్ము. ఇప్పుడు మాత్రమధర్మమే యనుట నిశ్చయము. ఎట్లందురా? విధవా వివాహమునుగూర్చి చర్చింతము. విధవరాలైన స్త్రీని వరునకిచ్చు వారెవరు? తండ్రియే యిచ్చునందుమా అతనికి ఆమెయందు హక్కు లేదు ఏలయన తనకు పుత్రికపైనున్న హక్కును ఆమె మొదటి వివాహమున వరునకిచ్చియుండెను. ఒకడు తనయావు నొకనికి దానముచేసి తిరిగిదానినే మరియొకనికి దానముచేయ వీలుండదుగదా! అటులకాదు భర్తయే మరియొకనికిచ్చునందుమా

వాచ్యమపుత్రాయాస్తస్యా భర్తృశ్రాద్ధాది పరిత్యాగాయోగాత్. సపుత్రాయాం పుత్రత్యాగాయోగాచ్చ. అక్షతయోన్యా ఏవ విధవాయా ఉద్వాహో యుగాన్తరేపి విహితో న తు క్షతయోన్యా ఇతి సపుత్రాయా విధవాయాః పునరుద్వాహాయోగాచ్చ.

16. న చ భర్తృశ్రాద్ధాదికమపరిత్యజ్యైవ విధవా కఞ్చన శ్రయేతేతి వాచ్యమ్. విధవాయాః కేశబన్ధో భర్తృబంధాయ జాయత ఇతి కేశబన్ధ విహీనాయా భర్తృశ్రా

అతడు చనిపోయినగదా విధవరాలగుట. బ్రతికియుండగా నెవ్వడును తనభార్య నొరులకీయడు, ఈయగోరడు, ఈయజాలడును. పోనిండు ఆమె స్వయముగనే మరియొకపతి నాశ్రయించెనందుమా అదియుక్తము కాదు. ఆమెకు పుత్రులు లేనిచో పతి శ్రాద్ధము తాను పెట్టవలసి యుండును. దానిని విడచుటకు వీలులేదుగదా! పుత్రులుందురేని వారిని విడచిపోవుటయు యుక్తముకాదు. పూర్వయుగములందైనను గర్భాధానముకానట్టి వితంతువుల వివాహమంగీకరింప బడినదేకాని గర్భాధానమైన విధవకు పునర్వివాహము లేదు. పుత్రవతియైన విధవకే పరిస్థితియందును వివాహము చెల్లదు.

16. పతిశ్రాద్ధము విడువకయే మరియొకనిని స్వీకరింతునందురేమో. విధవరాలికి కేశఖండనముకూడ విధింపబడియున్నది. కేశఖండనము గావించుకొని భర్తృశ్రాద్ధము పెట్టుచున్న విధవరాలు సుమంగలి యెట్లగును? పతి శ్రాద్ధము

ఢకారిణ్యాశ్చ తస్యాస్సువాసినీత్వాయోగాత్. న చైవం భర్తృశ్రాద్ధాదికం త్యక్త్వైవాన్యం శ్రయత ఇతి వాచ్యమ్. భర్తృభార్యే పరస్పరమితి శాస్త్రమతిక్రమ్య శ్రాద్ధ త్యాగిన్యాస్తస్యాః మృతాహే సమతిక్రాన్తే చణ్డాలః కోటిజన్మసు ఇతి పతితత్వాపత్తేః.

17. కిఞ్చ ఉదూఢపురుషాన్తరా - మృతభర్తృకా చేయం నారీ కిం విధవా? ఉత సధవా? నాద్యః పక్షః ధవసహితాయా విధవాత్వాయోగాత్. నాన్త్యః, మృతధవాయా సధవాత్వాయోగాచ్చ. అపి చ సగోత్రకన్యావివాహాస్తావదయుక్తః. భారద్వాజసగోత్రోద్భవా కౌండిన్యగోత్రోద్భవేనాదావూఢా చేయం విధవా కిం భారద్వాజసగోత్రో

విడిచియే మరొకనిని చేపట్టునందురా - శాస్త్రము విధించిన సతిపతి ధర్మముల నుల్లంఘించి శ్రాద్ధములేక మృతదినము దాటినచో ఆమెకు కోటి జన్మములవరకు చండాలత్వము ప్రాప్తించునని శాస్త్రము వచించుచున్నదిగాన పతితురాలగును.

17. మఱియు ఒకపతి మరణించి మఱియొకనిని జేపట్టిన యామె విధవయా? సుమంగలియా? పతియున్నాడుగాన విధవకాదు. పతి చనిపోయినందున సుమంగలి యనుటకును వీలులేదు. మఱియు వివాహము జేసుకొనువానికి సగోత్ర కన్యావివాహము యుక్తముకాదు. ఒక కన్య భారద్వాజ సగోత్రమందుద్భవించి కౌండిన్య గోత్రికుని తొలుత వివాహమా

ద్భవస్య సగోత్రా? యద్వా కౌణ్డిన్య గోత్రోద్భవస్య? నాద్యః పక్షః, పితృగోత్రం త్యక్త్వా భర్తృగోత్రం ప్రవిష్టత్వాదస్యాః. నాన్త్యః, కౌణ్డిన్యగోత్రేఽస్యా అనుద్భవాత్. అథ యద్యేనామన్యః కాశ్యపసగోత్ర ఉద్వహతి తర్హి పుత్రోఽస్యాః పితృతః కాశ్యపసగోత్రః, మాతామహతో భారద్వాజసగోత్రః, మాతుః ప్రథమభర్తృతః కౌణ్డిన్యసగోత్రశ్చ భవతి. న చేష్టాపత్తిః, పితృపుత్రయోః మాతృప్రథమభర్తురస్య చ విగోత్రత్వాయోగాత్.

18. అథైతద్దోషపరిహారాయ యది భర్తృమరణా

డెనుకొనుడు. పతి మరణించెను. అపుడామె భారద్వాజ గోత్రికురాలా? కౌండిన్య గోత్రికురాలా? తండ్రి గోత్రము విడచి పతిగోత్రమున ప్రవేశించినందున భారద్వాజ గోత్రికురాలుకాదు. కౌండిన్య గోత్రమున జన్మింపలేదుగాన కౌండిన్యగోత్రికురాలునుకాదు. ఇక నీమెను కాశ్యపస గోత్రికుడైన మఱియొకడు వివాహముజేసికొను ననుకొందము. ఆమె పుత్రునకు గోత్రమెద్ది? తండ్రివలన కాశ్యపగోత్రము, మాతామహునివలన భారద్వాజ గోత్రము, తల్లియొక్క మొదటి భర్తవలన కౌండిన్య గోత్రమున్ను సంక్రమించును. ఇది సమ్మతముకాదు. తండ్రి కొడుకులకు- తల్లియొక్క మొదటిపతికి వీరికిని వేర్వేరు గోత్రము లుండుట కర్మకాండకు విరుద్ధము.

18. ఈ దోషము తొలగుటకై పతి మరణింపగనే

నన్తరం విధవాయా భర్తృగోత్రనివృత్తిరిత్యుచ్యతే తర్హి ప్రథమవివాహాత్పితృగోత్రాన్నివృత్తా భర్తృగోత్రాన్నివృత్తా చేయం విధవా గోత్రశూన్యైవేత్యనుద్వాహ్యైవ. నాపి భర్తృమరణాద్భర్తృగోత్ర నివృత్తి రితి వక్తుంశక్యతే. అశాస్త్రీయత్వాత్తద్వచనస్య.

19. నను విధవా యేన దయాళునా పుత్రీత్వేన స్వీక్రియతే తస్య గోత్రం భజత ఇతి చేన్మైవమ్. అనూఢాయాః కన్యాయా ఏవ స్వీకార్యత్వం న తు విధవాయాః. న హి కస్మైచిద్దత్తాం నారీం పునరన్యస్మై దాతుం కోపి స్వీకు

అతనితోబాటు ఆతని గోత్ర సంబంధముకూడా నశించునని చెప్పదమా? అట్లైన మొదటి వివాహమున తండ్రి గోత్రముపోయి, పతి మరణింపగనే ఆతని గోత్రమునుగూడా కోల్పోయిన విధవరాలు గోత్ర శూన్యయగును. గోత్రములేని కన్య వివాహ యోగ్యురాలుకాదు. అదియుగాక పతితోబాటు గోత్రము నశించునని యెవరుచెప్పిరి? అదిశాస్త్రీయముకాదు.

19. ఎవరైన దయామయుడు విధవరాలినిజూచి జాలిపడి తనకు పుత్రికగా స్వీకరించిన నతని గోత్ర మామెకు సంక్రమింపవచ్చు నందురా! అదియుజెల్లదు. పెండ్లికాని కన్య నెంపుడు తీసుకొనదగును కాని విధవరాలిని పెంచుకొనుట ధర్మముకాదు. ఒకనికిచ్చిన కన్యను మఱియొకని కిచ్చుటకై యెవరును స్వీకరింపరుగదా! మఱియు విధవరాలిని దానముచేయు

ర్యాత్. కిఞ్చ విధవాయా దాతురభావాదేవ ప్రతిగృహీతుశ్చాప్యభావః.

20. న చ విధవా స్వయమేవ కఞ్చిత్పితృత్వేనాశ్రయత ఇతి వాచ్యమ్. పితృభర్తృ వంశద్వయపరిత్యాగస్య వంశాన్తరస్వీకారస్య చాయుక్తత్వాత్. ఏవముభయతో భ్రష్టాయాస్తస్యా అకులీనత్వేన దుష్టత్వాచ్చ ఇతి. నను కామాభిరనుపపత్తిభిః యథా పురుషః తథా నార్యపియథేచ్ఛం విహరతామితి చేన్మైవమ్, పురుషస్య భార్యామృతౌ

వారెవ్వరును లేనందున స్వీకరించువాడును లేడని తేలుచున్నది.

20. ప్ర:- వితంతువు స్వయముగనే ఒకని తండ్రిగా స్వీకరింపగూడదా?

ఉ:- తండ్రివంశమును పతివంశమును వదలుకొని వేరొక వంశమున ప్రవేశించుట యుక్తముకాదు. ఇట్లు రెండువంశములనుండి భ్రష్టురాలైన యామె వంశవిహీనయై దుష్టురాలగును.

ప్ర:- ఈ దోషములతో బనియేమి? పురుషునివలె స్త్రీయును స్వేచ్ఛగా నేల విహరింపరాదు?

ఉ:- అటుల పోల్చుటకు వీలులేదు. పురుషునకు భార్య మరణించిన మఱియొక కన్యను వివాహమాడుటలో పైదెల్పిన దోషము లెవ్వియు పొసగవు. వితంతువు మఱియొకని జే

భార్యాన్తరస్వీకారే న దర్శితా అనుపపత్తయస్సంభవన్తి. విధవాయాస్తు భర్త్రన్తరస్వీకారే సంభవన్తీతి మహద్వైషమ్య ముభయోః.

21. కిఞ్చ యది స్త్రీపురుషయోస్సామ్యం తర్హి సధవాపి సత్యేకస్మిన్ భర్తరి భర్త్రన్తరం స్వీకుర్యాదేవ. పురుషో హి సత్యాం భార్యాయాం భార్యాన్తరం స్వీకరోతి. తత్ర వన్ధ్యాత్వాదిదోషదర్శనాత్. నను నిష్పక్షపాతత్వాదీశ్వరః స్త్రీపురుషయోరుభయోరపి సమమేవవిధిం విహితవాన్. స ఏవ పరాశరేణాప్యుక్తః "నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబే చ పతితే పతౌ పఞ్చస్వాపత్సు నారీణాం పతిరన్యో

పట్టవలెనన్న నాదోషములన్నియు నావరించును గాన స్త్రీపురుషులలో జాల తారతమ్యము కలదు.

21. మఱియు స్త్రీపురుషులు సమానమందురేని స్త్రీలుభర్తయుండగ మఱియొకని బెండ్లాడవచ్చును, పురుషులు సంతానము లేకుండుట మున్నగు దోషములవలన భార్యయుండగ మఱియొక స్త్రీని పెండ్లాడుట లోకవిదితము.

ప్ర:— ఈశ్వరుడు నిష్పక్షపాతముగ స్త్రీ పురుషులకు సమానముగనే ధర్మము విధించెను. పరాశరుడా ధర్మమునే యీక్రింది విధముగ వ్రాసెను. ఏమన—భర్త కనబడకుండుట—మరణించుట సన్న్యసించుట నపుంసకుడగుట జాతిభ్రష్టుడగుట అను నైదువిధములగు నాపదలు వచ్చినపుడు స్త్రీలు మరియొ

విధీయతే" ఇతి. కలౌ పారాశరస్మృతిర్హి పరం ప్రమాణమ్. తస్మాత్పురుషః స్త్ర్యన్తరమివ స్త్రీ పురుషాన్తరం వివహేదేవేతి చేన్నైవమ్. యదీశ్వరో నిష్పక్షపాతస్తర్హి కిమితి విషమా సృష్టిస్తేన క్రియతే? పశ్వాదయో మూకాః కృతాః, పక్షిణః, ఖేచరాః, కృతాః, మనుష్యావాచాలాః కృతాః, సర్పాదయస్సవిషాః కృతాః, జలం శీతలం కృతమగ్ని రుష్ణః కృతః, స్త్రీణామేవ గర్భధారణప్రసవా వేదనాదికం విహితమ్, న తు పురుషాణాం. "మహిష్యాం ప్రసవార్తాయాం మహిషో మదనాతుర" ఇతి వచనాత్.

కనిని వివాహమాడవచ్చునని పారాశరస్మృతి తెల్పుచున్నది. కలియుగమున నిదియే గదా ప్రమాణము! కావున పురుషుడు మఱియొక స్త్రీని పెండ్లాడినట్లు స్త్రీ మఱియొక పురుషుని పెండ్లాడుట కేమి?

ఉ:— ఓయీ! అటులకాదు. ఈశ్వరుడు పక్షపాతి కానిచో సృష్టిలో హెచ్చుతగ్గులెట్లుండును? మృగాదులు మూగవి. పక్షులాకసమున సంచరించునవి, మనుష్యులు మాటాడువారు, సర్పాదులు విషపూరితములు, నీరు చల్లనిది, నిప్పు వేడిది యిట్లు సృజింపబడెను. గర్భము, ప్రసవము—స్త్రీలకేగాని పురుషులకు లేవయ్యె "గేదె ప్రసవ వేదన పడుచుండగా మహిషము మన్మథ బాధపడుచుండె" నను సామెత యిందులకే వచ్చినది.

22. బహుపురుషసమవాయే స్త్రియ ఏవ హానిర్విహితా న తు బహునారీసమవాయే పురుషస్య కాపి హానిః. "మాసి మాసి స్త్రీణామార్తవం విహితం న తు పుంసామ్. పురుషస్యైవ రోగాదినా క్లైబత్వం విహితం న తు స్త్రియాః. కాశ్చిత్ప్రజా నిర్ధనాః, కాశ్చిత్సధనాః, కాశ్చిద్దుర్బలాః, కాశ్చిత్ప్రబలాః, కాశ్చిన్నిరామయాః, కాశ్చిత్సానుయాః. కశ్చిత్ప్రభురన్యే భృత్యాః, కాశ్చిత్సప్రజాః, కాశ్చిదప్రజాః, కిం బహునా సర్వాపి సృష్టిర్విషమైవ. అవైషమ్యే సృష్టేరేవాయోగాత్,

23. న చైవ మీశ్వరస్య వైషమ్యనైర్ఘృణ్యప్రసఙ్గ

---

22. అనేకపురుషుల సంగమమువలన స్త్రీకి హానికలదు గాని అనేక స్త్రీలపొందువలన పురుషునకుహానిలేదు. ప్రతిమాసమున స్త్రీలకే ఋతుస్రావముగాని పురుషులకు లేదు. రోగమువలన పురుషుడు నపుంసకుడగునుగాని స్త్రీకి నష్టములేదు. ప్రజలు కొందఱు దరిద్రులు-కొందఱు ధనవంతులు-కొందఱు బలహీనులు-కొందఱు బలవంతులు-కొందఱారోగ్యవంతులు-కొందఱు రోగులు-ఒకడు ప్రభువు-ఇతరులుభృత్యులు- కొందఱు సంతానవంతులు-కొందఱు సంతానహీనులు ఒకటేమి ? సృష్టియంతయు నీరీతి విషమముగా నున్నది. హెచ్చుతగ్గులు లేని యెడల సృష్టియేలేదు.

23. ప్ర:- మీ వాక్యములనుబట్టి యీశ్వరునకు పక్ష

ఇతి వాచ్యమ్, కర్మాధీనత్వాత్సృష్టేః. ఈశ్వరో హి జీవాదృష్టానుసారేణ సృష్టిం విధత్తే. తస్మాత్ పుణ్యాతిరేకేణ పురుషజన్మ సమ్పద్యతే దేహినః, పాపాతిరేకేణ తు స్త్రీజన్మ. అతో న స్త్రియాః స్వాతన్త్ర్యమ్. "పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే, పుత్రస్తు స్థావిరే భావే న స్త్రీ స్వాతన్త్ర్యమర్హతి" ఇతి స్మర్యతే.

24. న చ విధవాయా అపుత్రాయా మృతపితృకాయా స్తరుణ్యా భర్త్రన్తరమేవ రక్షకమితి వాచ్యమ్. భర్తృసోదరాత్మజోదరాదీనామేవ తద్రక్షకత్వాత్. పరాశరస్మృ

పాతము నిర్దయయు నున్నట్లు తెలియుచున్నదే !

ఉ:- కాదు. కర్మననుసరించి సృష్టి జరుగుచుండును. ఈశ్వరుడు జీవుల కర్మననుసరించి కదా సృష్టించును ! కావున పుణ్యమధికమైన పురుషజన్మము. పాపమధికమైన స్త్రీ జన్మము బ్రాప్తించును. అందుచే స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యములేదు. పసితనమున నామెను తండ్రియు, యౌవనమున భర్తయు. వార్ధకమున పుత్రుడు రక్షించునుగాన స్త్రీ స్వతంత్ర జీవనమునకర్హురాలు కాదని శాస్త్రము నుడువుచున్నది.

24 ప్ర:- ఒక స్త్రీకి పతి చనిపోవును. పుత్రులు కలుగలేదు. తండ్రియు లేదు, అట్టియెడ నామె తన రక్షణమునకై మఱియొక పతిని స్వీకరింపరాదా ?

తిస్తు కృత్రిమపతివిషయా. అతఏవ పతావితి తత్ర దృశ్యతే పతిశబ్దో హి సమాస ఏవ ఘి సంజ్ఞః. తస్మాత్ పత్యావితి వక్తవ్యే పతావితి వచనం జ్ఞాపయతి నాయం ముఖ్యపతిః, కిన్తు అస్మై ఏనాం దాస్యామీతి పితృసంకల్పవిషయః కృత్రిమః పతిః. ఏవం విధస్యాపి మరణే ఆశౌచం విహితం

ఉ:— కూడదు. అట్టియెడ భర్తయొక్క సోదరులుగాని తన సోదరులుగాని యామెను రక్షింపవలెను.

ప్ర:— వేరొకని స్వీకరింపవచ్చునని "నష్టేమృతే" యనుచు బరాశరుడు చెప్పెనుకదా!

ఉ:— అచట పతి శబ్దమునకు వివాహమాడిన పతియని యర్థముకాదు. తండ్రి ఒకవరున కీయదలచిన యెడల వివాహము గాకముందే అతనికి పతియను పేరు వచ్చును. కాని అది కర్మకుపయోగించు పతిత్వము కాదు. అట్టి పతి దేశాంతరమేగినను నపుంసకుడైనను మరణించినను వేరొకనితో వివాహము జేయవచ్చునని పరాశరస్మృతి దెల్పుచున్నది. కాని వివాహమాడిన పతినిగూర్చి కాదు, వివాహమైన పతినిగూర్చి చెప్పినయెడల "పత్యౌ" అని యుండవలెను. "పతౌ" అని యుండుటచే వివాహమైన పతి కాదని తెలియుచున్నది. ఇట్టివాడు మరణించినను ఆశౌచము కలదని ధర్మశాస్త్రము తెల్పుచున్నది. పెండ్లియైన పతి మరణించిన యెడల స్త్రీకి రెండవ వివాహము లేదనుమనే వేదమున నిట్లు చెప్పబడినది. "ఒక్క

ధర్మశాస్త్రేషు. తస్మాదుద్వోఢృమరణే నారీణాం న పత్యన్తరవిధిః, అతఏవ "యన్నైకాగం రశనాం ద్వయోర్యూపయోః పరివ్యయతి, తస్మాన్నైకా ద్వౌపతీ విన్దతే" ఇతి శ్రూయతే.

25. న చ సమానకాలే పతిద్వయం న విన్దత ఇతి శ్రుత్యర్థ ఇతి వాచ్యమ్. సమానకాలే నార్యాః పతిద్వయ ప్రసక్తేరేవాభావాత్. న హ్యేకస్యాః ద్విస్వామికత్వం స

త్రాటిని రెండు యూపస్తంభములకు గట్టరు. కావున ఒక్క యువతి యిద్దరు పతులను బడయ జాలదు" అని (యూపస్తంభమనగా యజ్ఞములో బశువును గట్టెడి స్తంభము. అది పురుషునితో బోల్పబడినది. ఒక్క స్తంభమునకు పెక్కు పశువులను గట్టుట సహజముగాని ఒక్క పశువును పెక్కు స్తంభములకు గట్టుట పొసగదు. ఇట్లే ఒక్క పురుషుడు పెక్కు యువతుల బెండ్లాడదగునుకాని ఒక్క స్త్రీ పెక్కు పురుషుల జేపట్టరాదని వేదాభిప్రాయము.)

25. ప్ర:— ఒక్క కాలమున నిద్దరుపతుల బెండ్లాడకూడదని దాని యభిప్రాయము చెప్పకూడదా?

ఉ:—ఒక్క సమయమున నిద్దరుపతుల ప్రసక్తియేరాదు. ఒక్క వనిత కిద్దఱధిపతులుండుట సంభవింపదుకదా! ప్రసక్తిలేనివిషయమును అసంభవ విషయమునుగూర్చి వేదము నిషేధింపదు. నిషేధించిన నది వ్యర్థమగును. లోకముచేతనే

వ్యాపతి. నహ్యప్రసక్తమసంభావితఞ్చ శ్రుతిర్నిషేధతి. ఆనర్థక్యాత్. విధవాయాస్తు సకామత్వేన భర్త్రన్తర పరిగ్రహః ప్రసక్తస్సంభావితశ్చేతి తమేవ నిషేధతి శ్రుతిః.

26. నను "ఉదీర్ష్వ నార్యభిజీవలోక మితాసుమేత ముపశేష ఏహి. హస్తగ్రాభస్య దిధిషోస్త్వమేతత్పత్యుర్జనిత్వ మభిసమ్బభూవ" ఇతి శ్రుతేర్విధవాయా భర్త్రన్తర స్వీకార ఉచిత ఏవేతి చేన్నైవమ్. తస్యాః శ్రుతేర్భర్తృ మృతినా శోచన్త్యా నార్యా ఆశ్వాసనపరత్వాత్. యద్వా

సిద్ధించినదానిని వేదము బోధింపనేల? ఇక విధవావివాహము నెట్లు నిషేధించెననగా ఆమెకు కామముదయించి భర్త నన్వేషించుట సంభవింప వచ్చునుగాన శ్రుతి దానిని నిషేధించినది.

26. ప్ర:— "ఉదీర్ష్వనారి" అను నొక మంత్రము విధవరాలికి వివాహము నుపదేశించుచున్నది. ఆ మంత్రార్థమును జూడుడు:— ఒక వనిత తనపతి మరణింపగా అతని శవముపైబడి యేడ్చుచుండెను. ఆమెనుగూర్చి "ఓ నారీమణీ ప్రాణములు గోల్పోయిన పతిపైబడి యేడ్చిన నేమిలాభము. .... అని యున్నది. దీనినిబట్టి విధవావివాహము వేదసమ్మతమని యేల చెప్పరాదు?

ఉ:— ఓయీ ఆ మంత్రమునకు స్త్రీ పునర్వివాహమునందు తాత్పర్యములేదు: దుఃఖించుచున్న యువిద నోదార్చుటయే ఆ శ్రుతియొక్క తాత్పర్యము. లేదా ఈ శ్రుతి యితర

యుగాన్తర విషయత్వం శ్రుతేర్బోద్ధ్యమ్. "ఊఢాయాః పునరుద్వాహం జ్యేష్ఠాంశం గోవధంతథా కలౌ పఞ్చ న కుర్వీత భ్రాతృజాయాం కమణ్డలు" మితి వచనాత్.

27. ఏతేన "పాణిగ్రాహే మృతే బాలా కేవలం మన్త్రసంస్కృతా। సా చే దక్షతయోనిస్స్యాత్పునస్సంస్కార మర్హతి" యది సా బాలవిధవా బలాత్త్యక్తాథవా క్వచిత్, తదా భూయస్తు సంస్కార్యా గృహీత్వా యేన కేనచిత్." ఉద్వాహితా తు యా కన్యా సహ నాప్నోతి మైథు

యుగధర్మముల దెల్పుచున్నట్లు గ్రహింపవగును. ఏలయన కలియుగమున విధవావివాహము ధర్మశాస్త్రముచే నిషేధింపబడియున్నది. 1. స్త్రీపునర్వివాహము, 2. జ్యేష్ఠున కధిక భాగము, 3. గోవధము, 4. సంతానమునకై సోదరుని భార్యనుగవయుట, 5. సన్న్యాసము ఈ యైదును కలియుగమున నిషేధింప బడినవి. దీనితోబాటు ఈక్రింది యర్థముగల ధర్మశాస్త్ర వచనములుగూడ నితర యుగములకే జెందినట్లు సిద్ధించుచున్నది.

27. పాణిగ్రహణమునందు మంత్రసంస్కారము మాత్రము పొంది పతిసంపర్కము లేని కన్యక మఱలవివాహము జేసికొనవచ్చును. మఱియొకచో బాల్యముననే వైధవ్యము వచ్చినను లేక భర్తచే బలాత్కారముగ విడచివేయబడినను అట్టి యామె నెవ్వరేని దగ్గఱకు జేర్చి యామెకు వివాహము జేయవచ్చును. మఱియొక స్మృతిలో ఏకన్య వివాహమై పతి సం

షిమ్. పునర్లభేత భర్తారం యథా కన్యా తథైవ సా॥ ఇత్యాది వచనాని యుగాన్తర విషయాణ్యేవేతి సిద్ధమ్.

28. నను యే యుగాన్తరేష్వేవ ధర్మాస్తే కిమితి కలావధర్మా ఇతిచే దుచ్యతే. యథా యుగాన్తరీయా గోవధాదయ ఇదానీమధర్మాస్తథైవేతి. కిఞ్చ శ్రుతి స్మృతీ ఉభే ఈశ్వరాజ్ఞే. తదుల్లఙ్ఘనాత్పురుషః పతతి. "శ్రుతిస్మృతీ మమైవాజ్ఞే యస్తే ఉల్లఙ్ఘ్య వర్తతే। ఆజ్ఞాచ్ఛేదీ మమ ద్రోహీ సవధ్యో నాత్ర సంశయ ఇతి భగవద్వచనాత్.. తే చ గోవధాదీనాం యుగాన్త

యోగమును పొందదో ఆమెమజల నింకొకని జేపట్టవచ్చును. ఈ మొదలైన స్మృతివాక్యములు పూర్వయుగములకు జెందినవి.

28. ప్ర:- యుగాన్తరములో ధర్మముగా నుండినవి కలియుగమున నధర్మములగుటకు గారణమేమి?

ఉ:- యుగాన్తరమున గోవధాదులీకాలమున నధర్మములెట్లయ్యెనో అటులనే తక్కిన ధర్మములుగూడ నిపుడధర్మములయ్యెను. మఱియు శ్రుతిస్మృతులు రెండును భగవదాజ్ఞారూపములు. వాని నుల్లంఘించిన నరుడు పతితుడగును. "వేదము ధర్మశాస్త్రము నాయాజ్ఞలు. ఎవరు వీని నుల్లంఘించి జీవింతురో ఆతడు నాయాజ్ఞనుల్లంఘించి నాకు ద్రోహ మొనర్చిన వాడగుచున్నాడు. అతడు వధార్హుడగును. సంశయము లేదు." అని భగవానుడు స్వయముగ జెప్పెను. గోవధమున్నగు విషయములు పూర్వయుగములందు ధర్మమనియు కలియందధర్మమనియు శాస్త్రములెట్లు నిర్ణయించెనో అటు

రేషు ధర్మత్వం కలావధర్మత్వఞ్చ యథా బ్రూతే తథైవాస్మాభిః ప్రతిపత్తవ్యమ్. న తు తత్ర చోదనీయమ్.

29 అథాపి యది తయోస్తాత్పర్యజ్ఞానం సన్తోషజనకం తర్హి బ్రూమః. యుగాన్తరేషు జనాః స్థిరచిత్తత్వేనాతి ప్రసఙ్గాది దోషరహితాః। కలౌ తు న తథేతి తావదస్తి యుగాన్తరీయ జనతాయాః కాలియుగ జనతాయాశ్చ వైషమ్యమతిమహత్. తత్ర సతి యజ్ఞార్థ మాతిథ్యార్థం పరార్థఞ్చ హింసా కర్తవ్యేత్యుక్తే యుగాన్తరీయ జనాస్తేష్వేవ హింసాం కుర్వన్తి. నాన్యేషు ప్రయోజనేషు. కాలియుగాస్తు యజ్ఞ

లనే మనము గ్రహింపవలెను కాని దానినిగూర్చి ప్రశ్నింపరాదు.

29. అయినను శాస్త్రకర్తల యభిప్రాయ మేమై యుండునని తెలిసికొని సంతసించు నెడల చెప్పెదము. వినుడు.

* యుగాన్తర ధర్మములకు గారణము *

పూర్వయుగముల ప్రజలు స్థిరచిత్తులై అధిక ప్రసంగము మున్నగు దోషములులేని వారై యుండిరి కలియుగమున నిట్లు కాదు గాన పూర్వయుగస్థులకు కలియుగ ప్రజలకుచాల తారతమ్యము కలదు. ఇట్లుండ పూర్వపు ప్రజలను గూర్చి "యజ్ఞమందు, అతిథికొఱకు, పరునికొఱకును పశుహింసజేయవచ్చు"నని చెప్పిన నాటివారు ఆవిషయములందు మాత్రమే పశుహింస జేయుచుండిరి. కలియుగస్థులావిధముగ కట్టుబడి యుండరు. కొంచెమవకాశము లభించినయెడల స్వేచ్ఛగా

ఇచ్ఛా దవకాశం లబ్ధ్వా యథేచ్ఛం హింసాం కుర్వన్తి. తతః కలియుగే హింసా నిషిద్ధా.

30. అత ఏవ యజ్ఞేఽపి పశోరపి హింసా న యుక్తేతి పిష్టపశోరేవ హింసనం యజ్ఞే కేచిత్కుర్వన్తి. కిఞ్చ యథావిధి గోమేధాదికం కర్తుమప్యేతే న శక్నువన్తి.

31. అపి చ యుగాన్తరేష్వపి మాంస భక్షణం కర్తవ్యమితి న నియతమ్. కిన్తు మాంసత్యాగ ఏవోత్తమః. యస్తు మాంసం త్యక్తుమశక్తస్తప ఆదినా తద్భక్షణ జన్య దోష

హింస జేయ సమకట్టుదురు. అందుకై కలియుగమున "హింస" బొత్తుగా పనికిరాదని నిషేధించిరి.

30. కావుననే యజ్ఞముందుగూడ నిపుడు పశుహింస పనికిరాదనియు "పశువునకు బదులు పిండితో జేసిన పశువు నుపయోగించుట కర్తవ్యమని కొందఱు పండితు లావిధముగ జేయుచున్నారు. మఱియు పశుహింసయే యజ్ఞమున గర్తవ్యమని తలచువారు గూడ "గోమేధము"ను యథావిధిగా చేయజాలకున్నారు.

31. మఱియు పూర్వ యుగములందైనను మాంస భక్షణము చేసితీరవలెనని లేదు. మాంసము విడచుటే ఉత్తమముగా బరిగణింప బడెను. మాంసము విడుచుటకు చేతగాక ఆదోషమును తపస్సుచేనివారించుకొనుటకు సమర్థుడైన వానిని గూర్చి మాంస భక్షణ మంగీకరింప బడెను. అప్పుడైనను ఈయీ మాంసము తినవలెనని శాస్త్రము విధింపలేదు. "నీకు

నిరాకరణ క్షమశ్చ. తస్య యజ్ఞాదిషు మాంస భక్షణం పరిసఙ్ఖ్యా విధినోక్తమితి సర్వదాప్యహింసైవ పరమః ధర్మః.

32. ఏవం యుగాన్తరేషు సౌత్రామణ్యాం మద్యపానం విహితం యది తత్కలియుగేఽపి విధీయేత తర్హి సర్వదా పేయతే మద్యం పిబేయుః కిఞ్చ మద్యపాన జన్యం మదం నైతే నిరోద్ధుం క్షమా ఇతి చ కలియుగే మద్యపానం నిషిద్ధమ్. ఏవం యది విధవోద్వాహస్య కలియుగే విహితత్వం తర్హ్యేతే విధవా మక్షతయోనిమేవ కేవలం నోద్వహేయుః, కిన్తర్హి

మాంస భక్షణేచ్ఛ కలదేని ఈయీ జంతువుల మాంసము వంకంటె మఱియొకటి భుజింజరాదు." అని శాసించెను. అట్టియెడ తాను నియమించిన జంతువులకంటె వేరైనవి తినగూడదనుట శాస్త్రాశయముగాని తానునియమించినవి తినవలెనని శాస్త్రాశయముకాదు. కావున నన్నియుగములందును అహింసయే ఉత్తమ ధర్మము.

32. ఇట్లే సౌత్రామణి యజ్ఞమునందు మద్యపానము జేయవలెనని పూర్వయుగములలో విధించినటుల కలియుగమునగూడ విధింపబడెనేని ప్రజలు నిత్యము మద్యపానము జేయుగలరు. మఱియు మద్యపానమువలన గలిగెడు మదమును నివారించుకొను శక్తి నేటి ప్రజలకుండబోదని కలియుగమున నిది నిషేధింప బడెను. ఇట్లే పతి సంపర్క మెఱుగని విధవరాలికి మాత్రము పెండ్లిచేయవచ్చునని యవకాశ మిచ్చిన యెడల కలియుగ ప్రజలంతటితో నూరుకొనరు. పతి సంప

క్షతయోనిమపి హింసితగర్భామపి సపుత్రామపి చోద్వహేయుః. సకామాయాహి విధవాయాః పునరుద్వాహేఽధికార ఇతి విధవోద్వాహమతానుయాయినాం ప్రలాపః.

33. నచైవ మక్షతయోన్యా విధవాయా ఉద్వాహోస్తు కలియుగే ఇతివాచ్యమ్. దర్శితాతిప్రసఙ్గమాలక్ష్య యది స్మృతికర్తృభిః కలియుగే విధవోద్వాహో నిషిద్ధో నాభవిష్యత్తర్హి విహితోఽభవిష్యత్. తస్మాద్యది సకామత్వేన విధవాయాః పునరుద్వాహవిధిస్తర్హి తేనైవ

ర్భమును పొందినను గర్భములు పోగొట్టుకొనినను సంతానము కలిగినను సరయే ఆమెకు వివాహము చేయుగలరు. మఱియు ఆమెకు కామ ముండినగదా వివాహ మొనర్చుట. అని విధవా వివాహ మతము వారనుచుందురు.

33. ప్ర:- గర్భాధానము గాకపూర్వమే వైధవ్యము పొందిన కన్యలకు (అక్షతయోనులకు) మాత్రము కలియుగమున వివాహము జేయవచ్చునని చెప్పరాదా?

ఉ:- అవకాశ మిచ్చిన యెడల అక్షతయోని వివాహముతో తృప్తి జెందక నేటి ప్రజలు సంతానవతికిగూడ వివాహము జేయుదురని తలచి కలియుగమున ఎట్టి సందర్భమునైనను స్త్రీకి రెండవ వివాహము లేదని శాస్త్రకర్తలు నిర్ణయించిరని పూర్వమే తెల్పితిని. అట్టి నిషేధము లేకుండిన యెడల అక్షతయోని వివాహము జేయవచ్చునని అంగీకరింపవలసి యుండెడిది. కామమున్నందున వివాహము చేయవలె

భర్త్రిస్తర పరిత్యాగపూర్వక దృఢగాత్రమ్లేచ్ఛాది పతిగ్రహ విధిశ్చ. తస్మాత్కలియుగే విధవోద్వాహానయుక్తః తత్కర్తారశ్చ జాతిభ్రష్టాస్తస్యాః పతితా ఏవ. అత ఏవ తస్య శిష్టాపరిగ్రహః. "మహాజనో యేన గతస్సపన్థా" ఇతి హిస్మర్యతే. ఏవం శిష్టాచారాభావాచ్చ విధవోద్వాహో నకర్తవ్య ఆస్తికేన.

34. తథా సముద్రయానఞ్చ కలౌ నిషిద్ధమ్. యుగాన్తరేషు హి భోజనమ్పానఞ్చాకృత్వా బహూని దినాని జనాః ప్రాణాన్ధర్తుం శక్తాః. ఇదానీన్తు నతథా. తతశ్చ సముద్రయాయినా మధునా జాత్యన్తరైస్సహభోజనాదికం ప్రాప్తమ్.

నందుమా, భర్త యున్నను కామము శమింపని పక్షమున దృఢకాయుడైన మ్లేచ్ఛుని వరింపవచ్చునని యేల యనరాదు. కావున ఎట్టి పరిస్థితి యందును కలియుగములో వితంతుస్త్రీకి వివాహము లేదు. ఈవిధి నతిక్రమించి చేయువారు కులభ్రష్టులై తమ వంశములతో సహ నరకమున బడుదురు. మహాజనులు వర్తించిన మార్గమే అనుసరింప దగినదని ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుదురు. మఱియు విధవావివాహమును శిష్టులాచరింపలేదు. కావునను ఆస్తికున కది కర్తవ్యముకాదు.

34. ఇట్లే సముద్రముపై బ్రయాణము సేయుటయు గలియుగమున నిషేధింప బడినది. పూర్వయుగముల విషయమేమనిన నాటి ప్రజలు అన్నోదకములనుమాని చాల దినములు జీవించుటకు సమర్థులై యుండిరి. ఇప్పుడటులగాదు. అందు

సముద్ర ఏవ మలమూత్రాది పరిక్షేపణం ప్రాప్తమ్. తదప్యయుక్తమ్ "నాప్సు మూత్రపురీషం కుర్యాత్" ఇతి శ్రుతేః. వర్ణాశ్రమ విభాగరహిత హూణాదిమ్లేచ్ఛ దేశప్రాప్తిశ్చ. తత్రాపి భోజనం చణ్డాల వాటికాయామివ పాతిత్యావహమ్. గోమాంస భుజో హి తే.

35. కిఞ్చ యస్స్వయంపాక కరణా సమర్థస్స తత్ర హూణాద్యన్నమేవ భుఙ్క్తే. మాతాపిత్రాది శ్రాద్ధాని చ పరిత్యజతి. న హి తత్ర శ్రాద్ధభోక్తారో బ్రాహ్మణాస్సన్తి. అస్మా

వలన ఈకాలమున సముద్రముపై బయనించువారికి ఇతరజాతి వారలతో గలసి భుజించుట తప్పనిసరి యైనది. మలమూత్రములను సముద్రమందే విసర్జించుటయు దటస్థించుచున్నది. ఇది యక్రమము. జలమందు మూత్ర పురీషముల విసర్జించరాదని వేదము వచించుచున్నది. మఱియు వీరికి వర్ణాశ్రమ ధర్మములులేని హూణాదుల నివాసమైన మ్లేచ్ఛదేశనివాసము గూడ దటస్థించుచున్నది. అచట భుజించుట చండాలవాటిక యందుభుజించుటతో సమానము. ఏలయన వారు గోమాంస భక్షకులై యున్నారు.

35. మఱియు ఆదేశముల కేగినవాడు స్వయముగ వంట చేసికొన జాలనిచో వారియన్నమే తినవలసి వచ్చును. తలిదండ్రుల శ్రాద్ధమునుకూడా విడచి పెట్టును. శ్రాద్ధము పెట్టుదమన్నను అచట బ్రాహ్మణ భోక్తలు లభింపరు. ఇచట నుండి వెళ్ళిన బ్రాహ్మణులు లేరా యనిన వారు ఇదివరకే

ద్దేశాత్ప్రాగ్గతాశ్చ బ్రాహ్మణా అపి భూత పూర్వగత్యా హి పతితాః. తస్మాత్సముద్రయాతుః స్వీకారో న యుక్తః.

36. న చైవం సేతు స్నానార్థం సముద్రయానం కృతవతః స్వీకారోఽప్యయుక్త ఇతి వాచ్యమ్. తత్ర దర్శిత దోషాభావాత్. సేతుస్నానేన సర్వ దోష ప్రహాణాత్ తత్రకూప ఖానకన్యాయ ప్రవృత్తేశ్చ.

37. నను యథా కశ్చిచ్చోరో రాజ శాసనాద్బద్ధః కృతో జాత్యన్తరీయాన్నం భుక్తవానపి శిక్షావసానే పునః ప్రాయశ్చిత్తేన శోధితస్సన్ స్వం కులం ప్రవిశతి ద్విజః, ఏవం

పతితులై యుందురు. కావున సముద్రమున కవ్వలనున్న దేశములందు నివసించినవాడు సంఘములో స్వీకరింప దగిన వాడుకాడు.

36 ప్ర:- అట్లైన సేతు స్నానము జేయుటకై సముద్రముపై బయనించువారు కూడా బహిష్కరింప దగిన వారగుదురా?

ఉ:- కాదు. పై దెల్పిన దోషములు వీరికి దటస్థింపవు. మఱియు సేతుస్నానమువలన సమస్త పాపములు దొలగును. గాన బావి త్రవ్వించిన వానికెట్లు దోషములంటవో అట్లనే వానికిని సముద్రము దాటిన దోషమంటదు.

37. ప్ర:- ఒక దొంగ రాజశాసనము వలన శిక్షింపబడినపుడు కారాగృహమున జాత్యంతర భోజనము చేసినను శిక్షయైన పిమ్మట ప్రాయశ్చిత్త మొనర్చుకొని తమ జాతిలో

సముద్రయాయ్యపి ప్రాయశ్చిత్తేన శుధ్యత్యేవేతి చేన్నైవమ్. చౌర్యస్య తత్ర బుద్ధిపూర్వకత్వేపి జాత్యన్తరీయాన్నస్య రాజశాసన ప్రయుక్తత్వాద్భవతు తస్య ప్రాయశ్చిత్తవిధిః. సముద్రయాయీ తు బుద్ధిపూర్వకమేవ జాత్యన్తరీయాన్నభుగితి నాస్య ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

38. కిన్తు కృతప్రాయశ్చిత్తోపి చోరబ్రాహ్మణః శిష్టైః పరిగృహీత ఏవ. యద్యేవం ద్వీపాన్తరం గత్వా పునరాగతోపి సముద్రయాయీ ద్విజః ప్రాయశ్చిత్తవశాత్పునః స్వకులం ప్రవిశేత్, తర్హి క్రైస్తవం యావనం వా మతం ప్రవి

ప్రవేశించినట్లు సముద్రయానము చేసినవాడుగూడ స్వదేశమునకు వచ్చిన పిదప ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనిన పరిశుద్ధుడు కాడా?

ఉ:– వీరిద్దరిలో భేదము కలదు. దొంగతనము బుద్ధిపూర్వకముగా జేయబడినను అటుపై దటస్థించు జాత్యన్తరభోజనము బలాత్కారముగా సంభవించును. సముద్రయానము విషయమట్టులకాదు. అతడు బుద్ధిపూర్వకముగనే జాత్యన్తరభోజనము చేయుచున్నాడు. కాన నతనికి ప్రాయశ్చిత్తము లేదు.

38. మఱియు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనినను చోరుడగు బ్రాహ్మణుని శిష్టులు స్వీకరింపరు. ఇట్లే ద్వీపాన్తరమునకేగిన బ్రాహ్మణుడును ప్రాయశ్చిత్తముచే పరిశుద్ధుడైన పక్షమున క్రైస్తవ మహమ్మదీయమతముల స్వీకరించి తరువాత

ష్టోపి ద్విజః ప్రాయశ్చిత్తవశాత్ పునః స్వకులం ప్రవిశేదేవ. న హ్యేవం కులభ్రష్టస్య క్వాపి ప్రాయశ్చిత్తం దృశ్యతే.

39. న చ సముద్రయాయీ ద్విజోపి నిరన్నోదకః క్షీరపాయీ భవత్యేవాపతిత ఇతి వాచ్యమ్. యది చణ్డాలవాటికాయాం వసన్ క్షీరపాయీ ద్విజో౽పతితస్స్యాత్తర్హ్యయమపతితస్స్యాత్ కిఞ్చ ద్వీపాన్తరే వసన్నయం స్నానసన్ధ్యాదికం కరోతి వా న వా? ఆద్యే హూణాద్యాక్రాన్తస్య తజ్జలస్య కథం స్నానాచమనార్హతా? నహి చణ్డాలస్పృష్టజలం ద్విజ ఇహ స్పృశతి. ద్వితీయే కథన్త్వస్యాపాతిత్యమ్? కర్మభ్రష్టో హి పతతి.

ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనిన బ్రాహ్మడును పరిశుద్ధుడేయన వలసివచ్చును. కులభ్రష్టుడైనవానికెచటను ప్రాయశ్చిత్తము లేదు.

39. ప్ర:– పాశ్చాత్యదేశములకేగిన బ్రాహ్మణుడైనను అన్నోదకములమాని క్షీరమును మాత్రము సేవించి జీవించు నెడల పతితుడెట్లగును?

ఉ:— అట్లయిన క్షీరముసేవించుచు చండాలవాటికలో నివసించినను దోషములేనిపక్షమున సముద్రయాయికి దోషము లేదనవలెను.

ఇదియుగాక— ద్వీపాంతరములలో నివసించిన యతడు స్నాన సంధ్యాదుల నొనర్చునా లేదా? చేయునందుమా— హూణాదిమ్లేచ్ఛులచే నాక్రమింపబడిన అచటినీరు స్నానము

40. నను అర్థార్జనార్థం సముద్రయాన ద్వీపాన్తర గమనాదికం కర్తవ్యమేవేతి చేత్ తర్హి కామోపభోగార్థం మ్లేచ్ఛ హూణాద్యఙ్గనా సంభోగః కర్తవ్య ఏవ.

అతఏవోవాచ మనుః— "అకుర్వన్విహితం కర్మ నిన్దితఞ్చ సమాచరన్, ప్రసజ్జంశ్చేన్ద్రియార్థేషు నరః పతన మృచ్ఛతి" ఇతి.

41. ఏవం స్త్రీణాం ద్విజేతరాణాఞ్చ వేదాధ్యయనాదికమయుక్తమ్. "స్త్రీశూద్ర ద్విజబన్ధూనాం త్రయీ న శ్రుతిగోచ" రేతి వచనాత్. న చ మైత్రేయ్యాద్యా నార్యః

నకు ఆచమనమునకు నెట్లుతగియుండును? చండాలురు తాకిన జలమిచట ఉపయోగింపబడదుగదా! స్నాన సంధ్యలు మానునందురా—. అటులైన కర్మభ్రష్టుడై పతితుడయ్యెను.

40. ప్ర:- ధనార్జనమునకై సముద్రయానము ద్వీపాంతర నివాసము మున్నగునవి దోషావహములెట్లగును?

ఉ:- అటులైన కామోపశమనమునకై మ్లేచ్ఛ హూణాదిస్త్రీలను భోగించుటయు దోషావహము కాదనవలెను. ఇదియసంగతము. మనుస్మృతిచూడుడు:- "శాస్త్రము విధించిన పనులజేయకున్నను, నిషేధించినవాని జేసినను, ఇంద్రియములకు లోబడి సంచరించినను మానవుడు పతితుడగును."

41. ఇట్లే స్త్రీలకు శూద్రులకు వేదాధ్యయనము తగినదికాదు. "స్త్రీలకు శూద్రులకు భ్రష్టులైన ద్విజులకును

కృతవేదాధ్యయనా ఇతి వాచ్యం! యుగాన్తరే స్త్రీణాం తత్సత్త్వాత్. ఉపనీతస్య హి వేదాధ్యయనాధికారః స్త్రీణాం త్వోపనయనాభావాచ్ఛూద్రాదీనామివ వేదాధికారాభావః

42. న చ యుగాన్తరేపి స్త్రీణాం నోపనయన మితివాచ్యమ్. "పురాకల్పేషు నారీణాం మౌఞ్జీబన్ధన మిష్యతే" ఇతి. పూర్వయుగేషు తత్సత్త్వాత్. నచైవ మధునాపి స్త్రీశూద్రాదీనా ముపనయనం కుర్మ ఇతివాచ్యమ్. శాస్త్రాభావాత్, ఆచారాభావాచ్చ. ఏవం దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిః కలౌ నిషిద్ధా. యుగాన్తరే తు సాస్తి.

వేదము వినదగినదికాదని" శాస్త్రవచనము దెల్పుచున్నది.

ప్ర:- మైత్రేయి మున్నగుస్త్రీలు వేదాధ్యయనము మొనర్చియుండలేదా?

ఉ:- పూర్వయుగమున వారొనర్చియుండిరి. ఉపనయనమైనగాని వేదము జదువరాదు. స్త్రీలకుపనయనము లేనిగాన శూద్రులవలె వీరికిని వేదాధికారము లేదని గ్రహింపవలెను.

42. ప్ర:- ఇతరయుగములందును స్త్రీలకుపనయనము లేదుగదా!

ఉ:- "పూర్వయుగములందు స్త్రీలకుపనయనమున్నట్లు "పురాకల్పేషు" అనుప్రమాణము తెల్పుచున్నది. కావున అపుడు స్త్రీలకుపనయనముండెను.

ప్ర:- అటులైన నిపుడును చేయరాదా?

ఉ:- ఈయుగమున విధింపబడలేదు. అట్టియాచారము

43. "విధవాయాం నియుక్తస్తు ఘృతాక్తో వాగ్యతో నిశి। ఏకముత్పాదయేత్పుత్రం న ద్వితీయం కథఞ్చన" ఇతి వచనాత్. అయఞ్చ నియోగః కలియుగే దుష్కర ఇతి నిషిద్ధోఽప్యాః. "నియుక్తౌ యౌ విధిం హిత్వా వర్తేయాతాం తు కామతః। తావుభౌ పతితౌ స్యాతాం స్నుషాగ గురుతల్పగౌ" ఇతి—నియోగ విధ్యతిక్రమే దోషాత్.

44. వస్తుతస్తు యుగాన్తరేష్వయం గర్హిత ఏవ. అయం ద్విజైర్హి విద్వద్భిః పశుధర్మో విగర్హితః। మనుష్యాణామపి ప్రోక్తో వేనే రాజ్యం ప్రశాసతీతి వచనాత్. వేన ఇతి

కూడ లేదు. ఇట్లే భర్త మరణించినపిదప మరదివలన సంతానము కనుట కలియుగమున నిషేధింపబడెను. పూర్వయుగములలో నుండెను.

43. పుత్రుని గల్గించుటకై వితంతువును పొందువాడు భోగేచ్ఛను చంపుకొని ఒకవంశమును నిలువబెట్టుటయను పరమార్థదృష్టి గల్గియుండవలెను. ఈభావమును సూచించుచు అతనికి కొన్ని నియమములను మనుస్మృతి శాసించియున్నది. "సంతానమునకై విధవరాలియందు నియమింపబడినవాడు రాత్రియందు ఆమెతో గూడుటకుముందుగ శరీరమునంతటిని నేతితో పూసికొనవలెను. మౌనవ్రతము ధరింపవలెను ఇట్టి నియమములు వహించి ఒక్క పుత్రుని పుట్టువఱకే మాత్రమే చేరవలెను. రెండవవానికై యెప్పుడును ప్రయత్నింపరాదు." ఈయేర్పాటు కలియుగమున. నిషేధింపబడెను. పైదెల్పిన

కశ్చిద్దుష్టః ప్రభుః. నహీదానీం విధవాం భ్రాతృజాయాం భుఞ్జానేన పాపీయసా ఘృతాభ్యక్త్వాదికం క్రియతే. పుత్రోత్పత్తిశ్చ అవశ్యం భవతీతి వక్తుమశక్యా. తథా శిష్యస్య గురుదారేషు పుత్రవద్వృత్తిశీలతా యుగాన్తరేష్వస్తి. కలౌ తు నిషిద్ధా. గురువదితి తత్రైవేతి పతిః. గురోరివ గురుపత్న్యాః పాదవన్దన కేశప్రసాధనాది శుశ్రూషాం న కుర్యాదిత్యర్థః. అతిప్రసఙ్గదోషాదేవ. చలచిత్తో హి కలియుగే జనః.

45. నను యుగాన్తరేషు గురుతల్పగమనం యుక్తమేవ. చన్ద్రేణ తారాయా ఉపభుక్తత్వాదితి వాచ్యమ్. యుగాన్తరేష్వపి తదయుక్తమేవ. చన్ద్రస్తు మహానుభావో

నియమములనుల్లంఘించి వారిర్వురు కామముతో సంచరించిన యెడల పతితులగుదురు. కోడలిని గురుభార్యను రమించినంతటి దోషము వారికి సంక్రమించుననియు మనుస్మృతి దెల్పుచున్నది.

44. నిజమారయ పైదెల్పిన విధవాసంతానయత్నము పూర్వకాలమందును నిందింపబడియేయున్నది. ఇది పశుధర్మమని విద్వాంసులు దూషించిరనియు, వేనుడు రాజ్యపాలన మొనర్చుచుండగా నీ పశుధర్మములను మానవులందు ప్రవేశపెట్టబడెననియు మనుస్మృతి దెల్పుచున్నది. "వేనుడు" ఒక దుష్టరాజు. ఈకాలమున సోదరపత్నిని గూడువాడు శరీరమునకు నేయి పూసికొనుట మున్నగు నియమముల బాటింపడుకదా! మఱియు పుత్రుడు కలుగునను నమ్మకముకూడ చెప్పజాలము.

నోదాహరణమర్హతి కృష్ణవత్. అథవా తస్మాదేవ పాతిత్యా
చ్చన్ద్రస్య క్షయకళఙ్కప్రాప్తిః.

46. కిఞ్చ యుగాన్తరేష్వపి వ్యభిచారసామాన్యమేవ దృష్టమ్. దైవికాదీశ్వరరేత స్సఙ్గదోషాద్ధి కృత్తికాః షట్పతిభిస్త్యక్తాః. మానసికాదేవ వ్యభిచారదోషాజ్జమదగ్నినా భార్యా ఘాతితా. గౌతమాయితేన్ద్ర సంసర్గాదహల్యా గౌతమ్యేన పాషాణప్రతిమా కృతా. దేవరాజశ్చ నానా భగీ

ఇట్లే గురువునకు శుశ్రూష జేసినటుల గురుపత్నికిగూడ పాదవందనము తలదువ్వుట మొదలైన శుశ్రూష జేయవలెనని పూర్వయుగములలో శిష్యునకు నియమముగలదు. అది కలియుగమున నిషేధింపబడెను. అందుకు కారణముగూడ అతిప్రసంగము జరుగునను భయమే కలియుగప్రజలు మనోనిగ్రహము లేనివారుగదా!

45. ప్ర:— చంద్రుడు తారతో రమించుటంజేసి పూర్వయుగములందు గురుభార్యాగమన మంగీకరింప బడెనని చెప్పరాదా?

ఉ:— పూర్వమునగూడ నిది దోషమే. మహానుభావుడైన చంద్రుని కృష్ణుని ఉదాహరించుట యుక్తముకాదు. అటుజూచినను చంద్రుడుగూడ నమ్మహాపాపమువలన క్షయరోగముచే కళంకితుడయ్యెను.

46. ఇతరయుగములలో జరిగినదిగూడ వ్యభిచారముగనే పరిగణింపబడినది. ఈశ్వరుని రేతస్సు విధివశ

కృతః తథా "అక్షైర్మాదీవ్య" ఇతి శ్రుతేర్ద్యూతమపి నిషిద్ధమ్.

47. న చ ధర్మరాజాదిభిః కృతమితి వాచ్యమ్! మహానుభావానాన్తేషామిహానుదాహర్తవ్యత్వాత్. యద్వా- ద్యూతానుష్ఠానాదేవ నలధర్మరాజాదీనాం రాజ్యభ్రంశాద్యనర్థప్రాప్తిః.

48. అథ ద్విజవంశజాయాః కన్యాయా రజస స్సన్దర్శనాత్ప్రాగేవ వివాహః కార్యః. "త్రింశద్వర్షో వహేత్క-

---

మున కృత్తికాతారలందు సంక్రమించినందున వారార్గురును తమపతులచే బరిత్యజింపబడిరి జమదగ్నియొక్క భార్య రేణుక పరపురుషుని మనసుచే కామించినమాత్రమున పతిచేసంహరింపబడెను. గౌతమి వేషమునవచ్చిన యింద్రుని గవయుటచే నహల్య పాషాణమగునట్లును ఇంద్రుడు శరీరమంతయు భగములగను శాపముపెట్టబడెను. ఇట్లే జూదమాడకూడదని వేదము శాసించుచున్నందున అదియు నిషిద్ధము.

47. ధర్మరాజాదులు జూదమాడలేదా? యందురేమో. వారుమహానుభావులు గాన వారివిషయముమనుగరాదు. లేదా నలధర్మరాజాదులకుగూడ జూదమాడుటంజేసియే రాజ్యభ్రష్టత మున్నగు నిక్కట్లు హెచ్చుగలిగెను.

వివాహవయస్సు

48. ఇక వివాహవయస్సును గూర్చి చర్చింతము. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు తమ పుత్రికలు ఋతుమతులు కాకముందే వివాహముచేయవలెను. వధూవరులవయస్సును

న్యాం హృద్యాం ద్వాదశ వార్షికీం । త్ర్యష్టవర్షోఽష్టవర్షాం వా ధర్మే సీదతి సత్వరః ఇతి మను వచనాత్. న చ కామమామరణాత్తిష్ఠేద్గృహే కన్యర్తుమత్యపి। న చైవైనాం ప్రయచ్ఛేత్తు గుణహీనాయ కర్హిచిత్. త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యృతుమతీ సతీ। ఊర్ధ్వన్తు కాలాదేతస్మాద్విన్దేత సదృశం పతిమ్॥ అదీయమానా భర్తారమధిగచ్ఛేద్యది స్వయం। నైనః కిఞ్చిదవాప్నోతి న చ యం సాధిగచ్ఛతి। ఇతి మను

గూర్చి మనువు ఇట్లు తెల్పుచున్నాడు. ముప్పదేండ్లవరుడు పన్నెండు వత్సరముల కన్యను చేపట్టవలెను. ఇరువదినాలుగేడుల వరుడు ఎనిమిది వత్సరముల కన్నియను స్వీకరింపవలెను మను స్మృతియందలి కొన్ని వచనములనుబట్టి రజస్వలానంతరము వివాహము చేయవచ్చునని తెలియుచున్నది. ఎట్లన "పుత్రిక ఋతుమతియై మరణించువఱకు బ్రహ్మచారిణియై తండ్రి యింటనే యున్నను సరియే కాని ఆమెను గుణహీనునకీయరాదు" అనియు "తండ్రి సకాలమునకు వివాహము చేయజాలనియెడల కుమార్తె ఋతుమతియై పిదప మూడు సంవత్సరములు వేచియుండవలెను పిమ్మట నామె స్వయముగనే ఒక వరుని పరిగ్రహింపవలెను" అనియు, తండ్రి సకాలమునకు వివాహము చేయజాలనపుడు తాను స్వయముగ పతిని వరించునేని అందువలన నామెకు పాపములేదు. ఆవరునకును పాపము సంక్రమింపదు అనియు నర్థముగల మనువచనములనుబట్టి రజస్వలానన్తర వివాహమువలన దోషము లేనట్టుల దోప

వచనేభ్యః రజస్వలాయా వివాహో న దుష్ట ఇతి వాచ్యమ్. త్రింశద్వర్షః షోడశాబ్దాం భార్యాం విన్దేత నగ్నికామ్। దశవర్షోఽష్టవర్షాం వా ధర్మే సీదతి సత్వరః అతోఽప్రవృత్తే రజసి కన్యాం దద్యాత్పితా సకృదితి భారతాత్.

49. తస్మాదుద్వాహయేత్కన్యాం యావన్నర్తుమతీ భవేదితి యమవచనాత్. పితుర్గృహే తు యా కన్యా రజః పశ్యత్యసంస్కృతా। సా కన్యా వృషలీ జ్ఞేయా తద్భర్తా వృషలీపతిః॥ ఇతి దేవల వచనాత్. (వృషలశ్శూద్రః) యా కన్యా పితృవేశ్మస్థా యదిపుష్పవతీ భవేత్. అసంస్కృతా పరిత్యాజ్యా న తాం పశ్యేత్కదాచన॥

వచ్చును కాని అదియుక్తముకాదు. ఏలయన. ముప్పదేండ్లవాడు 16 సం॥ లుగల కన్యను చేపట్టినను, పదేండ్లవాడు 8సం॥ లకన్యను పరిగ్రహించినను ధర్మమునుండి భ్రష్టుడగుననియు నందువలన ఋతుమతిగాకమునుపు యుక్తకాలమున కన్యాదానము చేయవలెననియు భారతమువచించుచున్నది.

49. యమ స్మృతియు పై విషయమునే బలపరచుచు "రజస్వలగాకపూర్వమే వివాహము చేయవలెనని తెల్పుచున్నది." ఏకన్య వివాహముగాకముందే తండ్రియింట ఋతుమతి యగునో ఆమె వృషలి యగును. ఆమె భర్తయు శూద్రుడగును." అని దేవలస్మృతి చెప్పుచున్నది. ఈ విషయమున మార్కండేయ స్మృతి యిట్లు వక్కాణించుచున్నది. "ఏకన్నియ పెండ్లిగాక మునుపు తండ్రి యింట రజస్వల యగునో

వివాహే చ న యోగ్యాస్స్యాల్లోక ద్వయ విగర్హితా। ఏతాం పరిణయన్విప్రో న యోగ్యో హవ్యకవ్యయోః॥ న తస్యాం జనయేత్పుత్రం కానీన ఇతి కథ్యతే మాతా పితాచ పుత్రశ్చ త్రయస్తే వృషలా స్స్మృతాః॥ యదా పుష్పవతీ కన్యా తదైవ త్యక్తుమర్హతి। న తత్ర దోష స్తస్యాస్తి గేహస్థా చేత్స దోషభాక్॥ ఇతి మార్కండేయ వచనేభ్యః.

50. "ప్రదానం ప్రాగృతోః" "అప్రయచ్ఛన్ దోషీ" ఇతి గౌతమ సూత్రాభ్యాం, యదా రహః పుష్పవతీ ద్విజస్తా

ఆమెను బహిష్కరింప వలెను. ఆమెను చూచుటగూడ పనికి రాదు. ఆమె వివాహము బడయుట కయోగ్యురాలై యిహపరముల జెడిపోవును. ఆమెను పరిగ్రహించిన బ్రాహ్మణుడు దేవకార్యములకు పిత్రుకార్యములకు బనికిరాడు. ఆమె యందు పుత్రుని కలిగింపరాదు ఒకవేళ పుత్రుడు కల్గునేని అతడు "కానీను" డని వ్యవహరింపబడును. (కన్యయందు పుట్టినట్టే యెంచబడును) ఆపుత్రుడు అతని తలిదండ్రులును శూద్రత్వము వహింతురు. కావున పుత్రిక ఋతుమతి యైన వెంటనే ఆమెను విడచివేయవలెను. అందువలన తండ్రికి దోషములేదు ఇంట నుంచుకొనిన యెడల దోషియగును.

50. "ఋతుమతి గాకపూర్వమే కన్యాదానము చేయవలెను." "అటుల చేయనిచో దోషియగును" అని తెల్పు గౌతము సూత్రములవలనను. "ఒకవేళ కన్య రహస్యముగా పుష్పవతియై

ముద్వహేద్యది। కాలాన్తరే యదా జ్ఞాతా తదా తాం స పరిత్యజేత్॥ యదీచ్ఛేదాత్మనశ్శుద్ధిం తదా చాన్ద్రాయణం చరేత్। కామాతురస్తదా వర్తేత్స చణ్డాల సమో భవేత్॥ పుత్రోత్పత్తి ర్యది భవేత్తదా పతిత ఏవసః॥ ఇతి గౌతమ వచనేభ్యః రజస్వలోద్వాహస్య దుష్టత్వాత్. మను వచనాని తు ద్విజేతరపరాణి. అత ఏవ శిష్టైః ద్విజైః రజస్వలోపయమో నాచర్యతే. శిష్టాచారో హి పరం ప్రమాణమ్

51. న చాతి బాలాయా వివాహో. న యుక్త ఇతి

దాని నెఱుగక ద్విజుడు వివాహమాడుననుకొందము అప్పుడేమి చేయవలెననగా— ఈవిషయము నెప్పుడుగుర్తించునో అప్పుడే ఆమెనువిడచి వేయవలెను. పిమ్మట తాను పవిత్రుడు కాదలచిన యెడల చాంద్రాయణవ్రతము నాచరింపవలెను తెలిసియు కామాతురుడై సంవర్తించునేని అతడు చండాలునితో సమానుడగును. పుత్రోత్పత్తియుకలుగునేని అతడుపతితుడే యగును" అనెడి గౌతమ వచనములను బట్టియు రజస్వలా వివాహము దుష్టమైనట్లు తెలియుచున్నది. పూర్వముదాహరింపబడిన మనుస్మృతివాక్యములు శూద్రులకువర్తించును. కావున నేశిష్టాచారము సర్వోత్తమమైన ప్రమాణముకదా!

51. మిక్కిలి పసితనమున వివాహమొనర్చుటయు పనికిరాదని యందురేమో, అట్లనరాదు. "ప్రాగ్వాససః ప్రతిపత్తే రేకే" అనెడి గౌతమ సూత్రమువలనను,

వాచ్యమ్. ప్రాగ్వాససః ప్రతిపత్తే రేకే ఇతి గౌతమ సూత్రేణ సప్తసంవత్సరాదూర్ధ్వం వివాహస్యావధిర్ణికః। కన్యాయా శ్శ్రూయతే రాజన్ అన్యథా ధర్మగర్హితా ఇతి భారతేన, అతిబాలా ప్రాణసంశయ ఇతి వచనాన్తరేణ చ తస్య యుక్తత్వాత్. మమ తు నాతిబాలాయా వివాహో న్యాయ్యః. నాపి రజస్వలాయాః, కిన్తు లోకజ్ఞానాత్ప్రశ్చాద్రజో దర్శనాత్ప్రాక్చ కన్యాయా వివాహో న్యాయ్య ఇతి ప్రతిభాతి.

52. స చ వివాహ ఏకవారమేవ కార్యః, భారతే సకృత్పద దర్శనాత్. గృహస్థస్సదృశీం భార్యాం విన్దేతానన్యపూర్వాం యవీయసీమితి గౌతమ సూత్రాత్. "అన్యస్మైనవా

ఏడు సంవత్సరముల వయస్సువచ్చినపిమ్మట చాతుర్వర్ణ్యముల వారును దమకన్నియలకు వివాహము చేయవలెను. అటులచేయనిచో ధర్మదూషులగుదురు. ఇవ్విధముగ నాయాస్మృతికారులు వచించిరి. నాయభిప్రాయమేమనిన కన్యలకు అతిబాల్యమునగాని రజస్వలయైన పిమ్మటగాని వివాహము పనికిరాదు. బాల్యముగడచి లోకజ్ఞానము కలిగినపిమ్మట వివాహ మొనర్చుట న్యాయమని తోచుచున్నది.

52. అట్టి వివాహము స్త్రీకి జీవితమున ఒక్కపర్యాయమే చేయవలెను. ఇందుకు ప్రమాణములు: భారతమున "సకృత్" (ఒక్కపర్యాయమే) అనియుండుటయు, గౌతమ సూత్రమున— "ఇంతకు పూర్వమితరునిచే పెండ్లిచేసికొనబడని దానిని, తనకంటె వయసున చిన్నదానిని" పరిగ్రహింపవలెనని

చాస్యదత్తామితి" మితాక్షరాయాం. సకృదంశో నిపతతి, సకృత్కన్యా ప్రదీయతే। సకృదాహ దదానీతి త్రీణ్యేతాని సతాం సకృదితి మను వచనాచ్చ తస్మాద్విధవాయాస్సధవాయా వా పునర్వివాహో నైవ యుక్తః.

53 ఏవం లిఙ్గధారణం తప్త చక్రాఙ్కనఞ్చ ద్విజేతర విషయత్వేన ద్విజస్య తదయుక్తమేవ. ప్రపఞ్చితో౽యమర్థో మయైవ శూద్రధర్మ దర్పణే ఇతీహోపరమ్యతే. ఏవం హింసాది యుగాన్తరేషు దోషాభావాచ్ఛిష్ట ఏవాయం

యుండుటవలనను. మితాక్షరియందు "ఒకనికిచ్చెదనని వాగ్దానముగూడ చేయబడని కన్నియను చేపట్టవలె" ననియుండుట చేతను, మనుస్మృతియందు —"భాగములు పంచుకొనుటగాని, కన్యను దానముచేయుటగాని. వాగ్దానమొనర్చుటగాని సత్పురుషులొక్కపర్యాయమే చేయవలె"ననియుండుటచేతను వితంతువునకుగాని సుమంగలికిగాని పునర్వివాహము పనికిరాదని తెలుచున్నది.

53. ఇట్లే మెడలో లింగము కట్టుకొనుట గాని, శంఖ చక్ర చిహ్నములను కాల్చి బుజములపై ముద్రవేసికొనుట గాని శూద్రుల కొఱకేర్పడినవి గాన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు వీనినాచరింపరాదు ఈ విషయమును నాచేరచింప బడిన "శూద్రధర్మదర్పణము" అనుగ్రంథమున విపులముగ జర్చించితినిగాన నిపుడు వదలివేయుచున్నాను. పైదెల్పినరీతి హింసాదిదోషములు పెక్కు పూర్వయుగములందు ధర్మముగ

కలియుగః.

54. నను కలియుగానాం శిష్టానాం హింసాది దోషా భావేప్యశిష్టానాం తద్వత్త్వాద్దుష్ట ఏవాయం కలి రితి చేన్నైత దమ్. నహ్యశిష్టైరపి గవాశ్వ నరాది హింసా క్రియతే. కిన్తు శూద్రాదిభిర్విక్రీతానాం మాంసభక్షణం క్రియతే. తచ్చ పరోక్షమేవ. ఏవ మశిష్టైర్ద్విజైర్మద్య మపి పరోక్షమేవ పీయతే. పరోక్షమేవాగమ్యాగమనం చ.

55. నను దుష్టకార్యాణాం పారోక్ష్యమాత్రేణ నహి

పరిగణింపబడినవి. ఈయుగమున నిషేధింపబడి యుండుటంజేసి కలియుగమెంతయు ప్రశంసార్హమైనది,

54. ప్ర:— కలియుగమున శిష్టులు హింసాది దోషముల బాటింతురుగాక! శిష్టులుకాని ద్విజులు హింసాదుల జేయుచునే యున్నారు. గాన నీయుగము దుష్టమని యేల చెప్పరాదు?

ఉ:— శిష్టులుకాని ద్విజులైనను గోవులు - అశ్వములు (గుఱ్ఱములు) మానవులు మున్నగువాని జంపుట లేదు. సామాన్య పశువులను శూద్రులు హింసించి విక్రయించు మాంసమును వీరు తినుచుందురు. అదియు రహస్యముగ జేతురు. ఇదియేకాదు. ఆచార వర్జితులు రహస్యముగ మద్యముగూడ సేవింతురు. వ్యభిచారముగూడ గావింతురు.

55. ప్ర:— రహస్యముగ జేసిన మాత్రమున దోషము నశించునా? కావున గ్రంథారంభమున జెప్పినటుల మద్య

దోష రాహిత్యమితి దుష్టా ఏవైతే ద్విజా యే మాంస భక్షణ మద్య పానాదికారిణో గ్రన్థారంభే ప్రపఞ్చితా ఇతి చేన్నహి సర్వదోష నిధేరపి కలే రస్త్యస్మిన్ మహాన్ గుణో యేన సర్వే దోషా ఆచ్ఛాద్యన్తే. తథాహి భాగవతమ్—

శ్లో॥ సర్వదోష నిధేరస్తి కలేరేకో మహాన్ గుణః
స్మరణాత్పుణ్య మాయాతి పాపం న కరణం వినా॥

ఇతి యుగాన్తరేషు స్మరణాత్పాపమాయాతి పుణ్యన్తు కరణాజ్జేన. కలియుగే తు స్మరణాత్పుణ్య మాయాతి పాపన్తు కరణాదేవ.

పానమాంసభక్షణాది పాప కృత్యములు జేయు ద్విజులు కలియుగమున నుండగా దీని గొప్పతన మేమున్నది?

ఉ:— ఎన్ని దోషములున్నను నుండుగాక! ఈదోషములన్నిటిని మూసివేయగల యొక గొప్ప గుణము కలియుగమున గలదు. దానిని గూర్చి భాగవతమిట్లు చెప్పుచున్నది. "సమస్త పాపములకు నిలయమ్మైన యీకలియుగమున నొక మహత్తరమగు గుణము కలదు. అదియెద్ది యన— ఈ యుగమున పుణ్యకార్యముల జేయనలెనని తలంచిన మాత్రమున తత్సంబంధమగు పుణ్యము సంక్రమించును. పాపము మాత్రము, చేసినగాని సంక్రమింపదు." ఇతర యుగములందటుల కాదు. పాపకృత్యములను స్మరించిన మాత్రమున పాపము తగులును. పుణ్యము మాత్రము, చేసినగాని తత్ఫలితము రాదు. కలియుగమున "పుణ్యమును తలచినచో పుణ్య మబ్బును. పాపమును, చేసినగాని అది యంటదు."

56. అతఏవ "అహం కాశీం గమిష్యామి తత్రైవ నివసామ్యహమ్। ఇతి బ్రువాణస్సతతం కాశీవాస ఫలం లభేదిత్యుచ్యతే వృద్ధైః. ఏవం కలౌ స్మరణాదేవ పుణ్యాగమే యే పునర్వాపీ కూప తటాకారామ దేవాలయాని పుణ్య కార్యాణి కుర్వన్తి, అన్న వస్త్ర రజత హిరణ్య గో భూమ్యాది దానాని చ కుర్వన్తి తేషాం పుణ్యం దుర్వాచమేవ. యే తు మనసాపి ప్రాణి వధ చిన్తనాదికం న కుర్వన్తి తేషాం సద్గతిర్దుర్వాచా హి.

57. నను తథాపి యే కలౌ పుణ్య కర్మాణి న స్మరన్తి

---

56. కావుననే "నేను కాశీ వెళ్ళెదను, అచటనే నివసించెదను. అని యెల్లవేళల నెవడు దలచుచుండునో వాడు కాశీ వెళ్ళకున్నను కాశీ నివాస ఫలమనుభవించును" అని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఈ విధముగ కలికాలమున స్మరణమాత్రమున పుణ్యము వచ్చుచుండ బావులు, చెరువులు, తోటలు, దేవాలయములు మున్నగు పుణ్యకర్మల జేసినవారికి, అన్నము, వస్త్రము, వెండి, బంగారము, గోవులు, భూములు మున్నగువాని దానము జేయువారికిని కలుగు పుణ్యమును గూర్చి చెప్పజాలము. మఱియు నెవ్వరు ప్రాణిహింసనుగూర్చి మనసునఁగూడ దలంపరో వారికిగల్గు ఉత్తమలోకము వర్ణనాతీతము.

57. అట్లయినను ఎవరు కలికాలమున పుణ్యకర్మల స్మరింపనైనస్మరింపక దుష్టకార్యములనే జేయుచుందురో వారి

దుష్టకార్యాణి తు కుర్వన్తి తేషాం కాగతి రితి చేదుచ్యతే.

శ్లో॥ సర్వ దోష నిధేరస్తి కలేరేకో మహాన్గుణః।
నామ సఙ్కీర్తనాద్విష్ణోః ప్రయాన్తి పరమాంగతిమ్॥

ఇతి భాగవతాద్యుగాన్తరేషు తపోధ్యానాదిభిః పరగతి ప్రాప్తిః. కలియుగేతు శ్రీవిష్ణునామ స్మరణాదేవ సేతి - మహాగుణోయం కలిః.

58. న చ శ్రీ విష్ణునామ స్మరణ మాత్రాత్కథం సేతి వాచ్యమ్— "సకృదుచ్చారితం యేన హరి రిత్యక్షరద్వయమ్। బద్ధః పరికరస్తేన మోక్షాయ గమనం ప్రతి"— ఇతి

గతి యేమగునని విచారింప వారికిగూడ తరణోపాయము భాగవతమున గానవచ్చుచున్నది. ఎట్లన— సర్వదోషములకు నిధియైన కలికాలమున కొక గొప్ప సుగుణముకలదు. ఎద్దియన శ్రీ విష్ణునామసంకీర్తనము వలన సర్వపాపనిర్ముక్తుడై పరమపదము ప్రాప్తించుట పూర్వయుగములందు తపోధ్యానాదులచే ప్రాప్తింపగల పరమపదవి కలియుగమున భగవన్నామ సంకీర్తనముచేతనే లభించుచున్నది గాన నిది కలియొక్క గొప్ప గుణము.

58. విష్ణునామోచ్చారణ మాత్రమున పరమపదము ప్రాప్తించుటెట్లని యందురా! భగవన్నామ మహిమ నుగ్గడించు పెక్కు ప్రమాణముల జూపింతును. వినుము:—

" హరియను రెండక్షరముల నెవడొక్క పర్యాయముచ్చరించునో అతడు మోక్షమధిగమించుటకు నడుము

వచనాత్. నను పాపస్య కృతస్య భోగం వినా క్షయాభావా
త్కథం నామ స్మరణా త్పరగతి రితిచే దుచ్యతే

"హరిర్హరతి పాపాని దుష్ట చిత్తైరపి స్మృతిః ।
అనిచ్ఛయాపి సంస్పృష్టో దహత్యేవ హి పావకః.

59. శ్లో॥ నారాయణో నామ నరో నరాణాం ప్రసిద్ధ
చోరః కథితః పృథివ్యామ్ । అనేకజన్మార్జిత
పాపసఞ్చయం హరత్యశేషం స్మృతిమాత్ర ఏవ.

శ్లో॥ రాశబ్దోచ్చారణాదేవ ముఖాన్నిర్యాన్తి పాతకాః
పునః ప్రవేశభీత్యాత్ర మకార స్తు కవాటవత్.

కట్టిన వాడగును".

ప్ర:- చేసినపాప మనుభవించినగాని క్షీణింపదని శాస్త్రము తెల్పుచుండ నామస్మరణముచే ముక్తి యెటుల లభించును?

ఉ:- "ఆపాపములన్నియు నామస్మరణము వల్లనే నశించును. అందలిమహిమ తెలియక జేసినను ఈఫలము లభించును. ఎట్లన - అగ్నిని తాకవలెనని యిష్టములేక స్పృశించినను అది కాల్చుచున్నది కదా!"

59, మఱియొక ప్రమాణము చూడుము. "నారాయణుడను నొకగొప్పచోరుడు భూలోకమున ప్రసిద్ధుడైయున్నాడు. అతనిని స్మరించిన మాత్రముననే మానవులయొక్క అనేకజన్మ సంబంధములగు పాపములను వారికి తెలియకనే దొంగిలించును."

ఇత్యాది వచనేభ్యః— నామస్మరణాదేవ సర్వదోష ప్రణాశాత్. శ్రుతిరపీమమర్థం బ్రూతే— "హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే । హరేకృష్ణ హరేకృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరేహరే. ఇతి షోడశనామాని కలికల్మష నాశనమ్ సర్వ స్తీతి శేషః ఇతి.

60 న చ విష్ణునామస్మరణాత్కోఽపి పరగతిం న ప్రాప్త ఇతి వాచ్యమ్. "వనే చ రామో వసు చాహరామో నదీస్తరామో న భయం స్మరామః । ఇతీరయన్తో విపినే కిరాతా ముక్తింగతా రామపదానుషఙ్గాత్" ఇతి "అకృత్య

రామశబ్దమహిమను చూడుడు:- "రా" యను అక్షరము నుచ్చరించిన మాత్రమున లోపలనున్న పాపములు నోటినుండి యెగసిపోవును. ఆపాపములు తిరిగివచ్చునను భయముతో తలుపులు మూసినట్లు "మ" కారము కవాటమై కాపాడును. "ఇట్టి ప్రమాణములనుబట్టి నామస్మరణము వలన సర్వదోషములు నశించునని తెలిచుయున్నది. "హరేరామ హరేరామ రామ రామ హరేహరే" అను శ్రుతికూడా ఈపదునారు నామములు కలికష్టములనన్నిటిని నశింపజేయునని తెల్పుచున్నది.

60 విష్ణునామమును స్మరించి యెవరు ముక్తినిబడసిరి? అనరా! వినుము! కొందఱు బోయలరణ్యమున జేరి "వనమంతయు సంచరింతము, ధనముహరింతము, నదులదాటుదుము, భయముతలపెట్టవలదు" అనియర్థముగల్గిన "వనే చ రామః, వ

పుత్రముఖవాక్ యదజామిళోఽపి నారాయణేతి మ్రియమాణ ఉపైతి ముక్తి" మితి చ కిరాతాజామిళాదీనాం ముక్తత్వ దర్శనాత్. ఏవం శివాది నామ స్మరణేఽపి ద్రష్టవ్యమ్.

61. భగవతః పరమేశ్వరస్య నామాని హి రామకృష్ణ గోవిన్ద శివ కేశవ మాధవ నారాయణ శఙ్కర విశ్వేశ్వర జనార్దనాదీని. నను అర్థం జానద్భిః కృతం విష్ణునామ స్మరణం ముక్తిప్రదం పాప హారిణ్చ భవతు నామ! కథమ్మ్వనర్థజ్ఞైః కృతమితి చేన్నైవం వాదీః. అజానతాపి బాలేన స్పృష్టో దహత్యేవ తం పావక ఇతిన్యాయాత్. అతఏవ హి

సు చాహ రామః" మొదలగు మాటల ననుచుండగా ఆపదములలో నిమిడియున్న రామశబ్దముయొక్క ఉచ్చారణము వలన ఆదుర్మార్గులగు బోయవారు ముక్తి బడసిరని పై శ్లోకము వివరించుచున్నది.

"అజామిళుడను మహాపాపియు అవసానకాలమున నారాయణుడను తన కుమారుని బిలచి ముక్తిగాంచెను" అనియున్నది. ఇట్లే శివాదుల నామస్మరణమున కృతార్థులగుదురు.

61. రామ కృష్ణ గోవింద శివ కేశవ మాధవ నారాయణ శఙ్కర విశ్వేశ్వర జనార్దన మొదలగునవన్నియు నీశ్వరుని నామములు. వీనిలో నెద్దియైన గ్రహింపవచ్చును.

ప్ర:- అర్థమెఱిగి చేయబడిన భగవన్నామ జపము ముక్తిహేతువు కావచ్చును. అర్థమెఱుగని వారుచేసిన దానికి ఫలమెట్లు లభించును?

వ్యాజేనాపి నారాయణం స్మృత్వా జగామ పరమం పదమజామిళః పాపి విధూతపాపస్సన్.

62. నను అన్తే నారాయణ నామ స్మరణాదేవ ముక్తిః, నతు జీవద్దశాయా మితిచేన్నైవమ్. యది జీవద్దశాయాం కీర్తితం హరినామ పాప విమోచనాదికం కర్తుం న శక్తం తర్హి తత్కథ మన్తేఽపి కర్తుం శక్నుయాత్? పరన్తు జీవద్దశాయాం హరినామ స్మరణోత్తరకాలమపి పాపం క్రియతే తేన సంబధ్యతే. అన్తే తు న తథేతి నిష్పాప ఏవ స ముచ్యతేఽవశ్యమ్. యద్యపి జ్ఞానంవినా న ముక్తిః, తథాపి

ఉ:- ఏమియు తెలియని బాలుడు తాకినను అగ్ని కాల్చునే యున్నటుల దీనిని గుర్తింపవలెను. కావుననే పరమ పాపియగు నజామిళుడెద్దియో యొకనెపమున నుచ్చరించిన నారాయణ శబ్దమాత్రనికి పరమపద మొసంగెనని చెప్పబడెను.

62. ప్ర:- అవసానకాలమున జేసిన నారాయణస్మరణమువలన గదా ముక్తి; జీవించియుండగ జేసినదానికి ఫలితము లేదుకదా!

ఉ:- జీవించియుండగా జేయబడిన హరినామము పాప విమోచనము చేయ జాలనిచో నంత్యకాలమున మాత్రము దానికా సామర్థ్యమెట్లు వచ్చును? కాని భేదమెద్దియన జీవిత దశయందు హరినామ స్మరణ మొనర్చినను పిమ్మట మరల బాపకార్యము చేయుచుండును. అందుచే బంధింపబడును. అన్త్యకాలమున నటులకానందున తప్పక ముక్తి కలుగును.

హరినామ స్మరణాజ్జ్ఞాన ప్రాప్తి ద్వారా ముక్తిర్భవత్యే
వేతి బోధ్యమ్.

63. నను యద్యేవం హరినామోచ్చారణ మాత్రా
దేవ సర్వపాపక్షయః తర్హి కిమితి ప్రాయశ్చిత్తకాండారంభో
మునీనాం మన్వాదీనా మితిచే దుచ్యతే. మయా కృతస్యాస్య
మహతః పాపస్య కథమల్పీయసా హరినామ స్మరణ మాత్రేణ
నాశ ఇతి తత్రావిశ్వాసవతాం స్వపాపక్షయే విశ్వాస జన
నార్థం కృతః ప్రాయశ్చిత్తకాండారంభః. తేష్వపి ప్రాయశ్చి
త్తేషు కర్మసు హరినామ గ్రథితమేవ మౌక్తికేష్వివ నాయక
మణిః. తన్నామోచ్చారణ ప్రభావాదేవ ప్రాయశ్చిత్తకర్మ

జ్ఞానము కలుగనియెడల ముక్తి లేదందురే హరి నామముచే
నెట్లు లభించు నందురా, హరినామము వలన జ్ఞానముదయించి
పిమ్మటనే ముక్తి కల్గునని తెలియవలెను.

63. ప్ర:— హరినామ స్మరణమువలననే సమస్త పాప
ములు నశించునెడల మన్వాది మహర్షులు ప్రాయశ్చిత్తకాండ
నేల రచించిరి?

ఉ:— నేనొనర్చిన యీ స్వల్పమగు నామోచ్చారణ
మాత్రమున సమస్త పాపములు నశించునా యని సందియము
గల్గి విశ్వాసము లేనివారికి తమ పాపములు నశించినవని
విశ్వాసము కలిగించుటకు ప్రాయశ్చిత్త కాండ ప్రారంభమై
నది. ఆప్రాయశ్చిత్తములందు గూడ ముత్యాల హారమున

ణాం పాపక్షయకరత్వం న తు స్వతః. కిం బహునా! రామ
కృష్ణాది నామవత్సర్వాణ్యపి వేదాక్షరాణి హరినామాన్యేవ,
"వేదాక్షరాణి యావన్తి పఠితాని ద్విజోత్తమైః। తావన్తి
హరినామాని కీర్తితాని న సంశయః" ఇతి వచనాత్.

64. కిఞ్చ రామకృష్ణాది నామవత్సర్వే వేదా హరి
మేవ ప్రతిపాదయన్తి. "సర్వే వేదా యత్పద మామనన్తి"
ఇతి శ్రుతేః. "వేదైశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్యః" ఇతి గీతాయాశ్చ
యద్యప్యేవం తథాపి వేద పాఠే న సర్వేషా మధికారః. స్వర
విపర్యయే చ దోషః. రామకృష్ణాది నామోచ్చారణే తు

కొలికిపూసవలె హరినామము చేర్చబడియే యున్నది. దాని
ప్రభావమువల్లనే ప్రాయశ్చిత్త కర్మలకు పాపముల విధ్వంసన
మొనర్చు శక్తి కల్గినది. వేయేల! వేదాక్షరము లన్నియు
రామకృష్ణాది శబ్దములవలె హరినామములే ఐయున్నవి. "ద్వి
జోత్తములు వేదాక్షరముల నెన్నిటి నుచ్చరింతురో అన్ని
హరినామముల నుచ్చరించునట్లగును. సంశయములేదు" అని
యొక ప్రమాణము తెల్పుచున్నది.

64. మఱియు రామకృష్ణాది నామములవలె వేదము
లన్నియు పరమేశ్వరునే బోధించుచున్నవి. "వేదములన్నియు
నే స్థానమును వర్ణించుచున్నవో" అను నర్థముగల శ్రుతి
వలనను వేదములన్నిటిచే నేనే తెలియదగిన వాడనని తెల్పు
గీతావచనము వలనను పై యర్థము తెలియుచున్నది. అటు
లైన హరినామమువలె వేదముల నెల్లరు నుచ్చరింప వచ్చు

సర్వేషామధికారః. నాపి స్వరవిపర్యయ దోషః. కిఞ్చ రామకృష్ణాదినామాని యథా ఝడితీశ్వరం బోధయన్తి న తథా "అగ్నిమీళే పురోహిత" మిత్యాదీని వైదికపదానీతి వేదాధ్యయనాద్ధరినామ కీర్తనమేవోత్కృష్టం.

65. నను యే హరినామ కీర్తయన్తి తేపి దుష్టకార్యాణి కుర్వన్త్యేవేతి చేత్కుర్వన్తు నామ! హరినామ కీర్తనాత్ప్రాక్కాలికం సర్వం పాపం హరినామమహిమ్నా నశ్య

నాయనిన నటుల జేయరాదు. వేదపఠనమున నందఱకు యోగ్యతలేదు. స్వరములు తారుమారయినచో దోషము వాటిల్లును. రామకృష్ణాది నామముల బల్కుటలో నందఱకు యోగ్యతకలదు. అందు స్వరములనుగూర్చిన దోషములేదు. మఱియు రామకృష్ణాది నామములు పరమేశ్వరుని నెంత శీఘ్రముగా తెలియజేయునో "అగ్నిమీళే పురోహితమ్" మున్నగు వేదశబ్దములు అంతశీఘ్రముగా భగవంతుని బోధింపజాలవు. కావున వేదాధ్యయనముకన్న హరినామ కీర్తనమే శ్రేష్ఠమైనది.

65 ప్ర:— హరినామము నుచ్చరించు వారుకూడా దుష్కార్యముల జేయుచునే యున్నారుకదా ఇక లాభమేమి?

ఉ:— వారు దుష్కార్యముల చేయుదురుగాక! పూర్వమొనర్చిన పాపమంతయు నామప్రభావమున నశించి యేతీరును.

ప్ర:— ఏపాపమొనర్చి మానవుడు పశ్చాత్తప్తుడై,

తీతి నియమాత్. నను యం పాపం కృత్వా పశ్చాత్తప్తః, తస్య హరినామ స్మరణాత్పాపనివృత్తిర్భవతు నామ! యస్తు పశ్చాత్తాపి యథాపూర్వం పాపకారీ కథన్తస్య హరినామ స్మరణాత్పాపక్షయ ఇతిచేదుచ్యతే. పౌనఃపున్యేన స్పృశ్యమానం పఙ్కం పౌనఃపున్యేన జలక్షాళ నాన్నశ్యత్యేవేతి.

66. వస్తుతస్తు నిరన్తరం కీర్త్యమానం హి హరినామ కర్తుర్మనః పాప సఙ్కల్పాన్నివర్తయత్యేవేతి కృత్వా తస్య యథా పూర్వం పాపాచరణం న సంభవత్యేవ. యది ప్రకృతి వశాదవర్జనీయం పాపం హరినామ కీర్తన కారీ కరోతి, తర్హి తత్పాపతూలం హరినామాగ్నినా దహ్యతఏవ. సచ మన్యతే

హరినామ ముచ్చరించునో అతనిపాపములు నశించుగాక అట్లుగాక పశ్చాత్తాపము జెందక యెప్పటివలె పాపకార్యము జేయుచుండుచో వానిపాపము లెట్లుదొలగును?

ఉ: కాళ్ళుకడిగికొని మరలమఱల బురదత్రొక్కువాడు మరలమఱల నీటితోగడుగుకొనినట్లు, మరలమఱల గావించెడి హరినామముచే పాపము నశించుచునే యుండును.

66. వాస్తవమును బరిశీలింప సర్వకాల సర్వావస్థల యందు హరినామము నుచ్చరించువాని మనస్సు పాపకార్యమునకు గడంగదు. కాన నతండు పూర్వమువలె దుష్కార్యముల జేయనేచేయడు. ఒకవేళ స్వభావమునకు లొంగి ఒక పాపము జేసినను అది హరినామమనెడు అగ్నియందు దూది పింజవలె భస్మమగును. ఆభక్తుడిట్లు తలచును "ఎవరో నిర్బం

మయా కేనాపి బలాత్కారేణ త్వ మిదం పాపం న మమ బాధకం భగవద్భక్తస్యేతి. తస్మాచ్ఛుచిరశుచిర్వా సపాపో నిష్పాపో వా పుణ్యవానపుణ్యో వా సర్వోఽపి జనో హరినామసఙ్కీర్తయేత్. తదేవ కీర్తనం జప ఇత్యుచ్యతే.

67. స చ జపస్త్రివిధః బాహ్యా ఉపాంశుః మానసిక శ్చేతి. వాచా స్ఫుటం శబ్దోచ్చారణం బాహ్యః. ఓష్ఠచలనమేవ ఉపాంశుః. మనసైవ కృతో మానసికః. తత్ర పూర్వస్మాత్పూర్వస్మాదుత్తర ఉత్తర ఉత్తమః. అయమేవ జపయజ్ఞ ఇత్యుచ్యతే. సర్వయజ్ఞోత్తమశ్చాయం. యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మీతి గీతావచనాత్. తత్ర హరినామ భూతప్రణవ

ధము చేసినట్లు నేనీపాప మొనర్చితి, భగవద్భక్తుడైన నన్ను ఇది బాధింపజాలదు." అని తలచును. కావున శుచిగానున్నను, అశుచిగానున్నను, పాపియైనను, నిష్పాపుడైనను, పుణ్యవంతుడైనను, పుణ్యరహితుడైనను ప్రతిమానవుడు హరినామము నుచ్చరింపవలెను. దానికే జపమని పేరు.

67. ఆ జపము మూడు విధములు. 1. బాహ్యజపము. 2. ఉపాంశు జపము, 3. మానసికజపము. వాక్కుతో స్ఫుటముగా శబ్దముల నుచ్చరించుట బాహ్యజపము. పెదవులు మాత్రము కదలుచు వినబడకుండునది ఉపాంశు జపము. మనసునందే జేయునది మానసిక జపము. అందు మొదటి వానికన్న తరువాతివి శ్రేష్ఠమైనవి. దీనినే జపయజ్ఞ మందురు. 'యజ్ఞములందు జపయజ్ఞమును నేనే" యని భగవానుడు

జపస్సన్న్యాసివిషయః. రామకృష్ణాది నామజపస్తు గృహస్థాది విషయః. ఏవం జపం కుర్వతః పురుషస్య భగవతి భక్తిర్భవతి.

68. భక్తిర్నామ పూజ్యేష్వనురాగః యతోఽద్రవత్యన్తరఙ్గం. సత్యాం భగవతి భక్త్యాం కిమలభ్యం పురుషస్య? భక్త్యా హి గోప్యాదయస్స్త్రియోఽపి ముక్తా బభూవుర్భగవన్తం శ్రీకృష్ణం నిషేవ్య. యస్య యత్ర భక్తిస్స తం భజతే హి. యథా మాతరి భక్తిమాన్మాతరం సేవతే. పితరి పితరం గురౌ గురుఞ్చ. తచ్చ భక్తిపూర్వకమీశ్వరభజనం భక్తిశబ్దేన వ్యవహ్రియతే శాస్త్రేషు.

గీత యందు ప్రకటించుటం జేసి ఇది శ్రేష్ఠమైన యజ్ఞము. ఓంకార రూపమైన హరినామము సన్న్యాసులును రామకృష్ణాది నామముల గృహస్థులును చేయదగినవి. ఇట్లు జపమాచరించు పురుషునకు భక్తి యేర్పడును.

68. పూజనీయుల విషయమున మనస్సు ద్రవీభావము జెందు ప్రేమకు భక్తియని పేరు. భగవంతునియందు భక్తిగల మానవునకు దుర్లభమైన విషయము లేదు. గోపికాస్త్రీలు శ్రీకృష్ణుని సేవించి భక్తివలనకదా ముక్తిగాంచిరి. ఎవనియం దెవనికి భక్తికలుగునో అతడావస్తువును సేవించును. ఎట్లన తల్లియందు భక్తికలవాడు తల్లిని సేవించును. పితృభక్తుడు తండ్రిని, గురుభక్తుడు గురువును సేవించును. ఇట్లే భక్తిపూర్వకముగా ఈశ్వరుని సేవించుట "భక్తి"యని శాస్త్రములు నిర్వచించెను.

69. సా చ భక్తిస్త్రివిధా. కాయిక వాచిక మానసిక భేదాత్. కాయేన దేవాలయసమ్మార్జనాది కరణం కాయిక భక్తిః. వాచా భగవన్నామగుణకీర్తనం వాచిక భక్తిః. మనసా తచ్చిన్తనం మానసిక భక్తిః. భక్తిః పునర్ద్వివిధా బాహ్య ఆభ్యన్తరా చేతి. తత్ర ప్రతిమాదిష్వీశ్వరభజనం బాహ్యాభక్తిః. హృది రామకృష్ణాదికల్పితాకారంభజన మాభ్యన్తరభక్తిః. ఆభ్యన్తరభక్తిః పునర్ద్వివిధా. సాకారా నిరాకారా చేతి. తత్ర సాకారా దర్శితా నిరాకారాపునర్ద్వివిధా సవికల్పికా నిర్వికల్పికా చేతి. తత్ర సవికల్పికా అహంబ్రహ్మాస్మీత్యాదివృత్తి సహితా. నిర్వికల్పికా తు ఆత్మాకారవృత్తి

69. కాయికము వాచికము మానసికము అని భక్తి మూడు విధములు. దేవాలయమునందు ఊడ్చుట మున్నగునవి కాయికభక్తి. వాక్కుతో భగవన్నామము గీర్తించుట వాచికభక్తి. మనస్సుతో భగవంతుని ధ్యానించుట మానసిక భక్తి. మఱియొకదృష్టిలో భక్తి రెండువిధములు. బాహ్యభక్తి ఆంతరభక్తి. ఒక విగ్రహమునందీశ్వరుని పూజించుట బాహ్యభక్తి. హృదయమున రామకృష్ణాది దేవతల స్వరూపమును కల్పించుకొని సేవించుట ఆంతరభక్తి ఇదిసాకారమనియు, నిరాకారమనియు రెండు విధములు. అందు పైదెల్పినది సాకారము. నిరాకారము సవికల్పమనియు నిర్వికల్పమనియు రెండు తెఱంగులు. అందు సవికల్పము "అహం బ్రహ్మాస్మి" మున్నగువృత్తితోఁగూడినది. నిర్వికల్పము ఆత్మ

మతీ. అస్యా ఏవ నిదిధ్యాసనమితి వ్యవహారః.

70. ఇయమేవ మయా మోక్షప్రాసాదస్య భక్తిసోపానత్వేన నిరూపితా. తతః ప్రత్యగభిన్న పరమాత్మ సాక్షాత్కారాత్కైవల్యప్రాప్తిః. య ఏవ మనారూఢ భక్తియోగో భక్తిపూర్వకం హరినామకీర్తనకారీ స పునరన్తేపి హరినామ కీర్తయన్ సన్ విష్ణుభక్తై రజామిళ ఇవ వైకుణ్ఠం నీయతే. యద్యప్యేవం కలావివ యుగాన్తరేష్వపి హరినామ మోక్షప్రదం, తథాపి యుగాన్తరేషు తపోధ్యానాది సాపేక్షం కలియుగే తు తన్నిరపేక్షమితి వివేకః.

స్వరూపమే వృత్తిగాకలది. దీనినే నిదిధ్యాసనమని వ్యవహరింతురు

70. ఈ నిదిధ్యాసనమునే భక్తిసోపానమని మోక్షప్రాసాదములో నేను నిరూపించితిని దీనివలన ప్రత్యగభిన్న పరమాత్మ సాక్షాత్కారముగల్గి మోక్షములభించును. ఇట్టి భక్తియోగము నాచరింపక ఎవడు హరినామమును భక్తిపూర్వకముగ కీర్తించుచుండునో అతడు మరణకాలమున సైతము భగవన్నామమునే కీర్తించుచు విష్ణుభక్తులచే అజామిళునివలె వైకుంఠమునకు గొనిపోబడును. పూర్వయుగములందుగూడ కలియుగమునవలె హరినామము మోక్షప్రదమేయైనను అపుడుతపస్సుధ్యానము మొదలగువానితోఁజేరిహరి నామముమోక్షమిచ్చుచుండెను. కలియుగమునమాత్రముతపో ధ్యానాదులులేకయేహరినామముముక్తినిచ్చునని తెలియవలెను

71. ఏవం జనానాం కలియుగే హరినామకీర్తనాదేవ సర్వపాపక్షయపూర్వక పరపదలాభస్య సమ్భవాదహో కలేర్గుణవత్తా! తస్మాత్ బ్రహ్మఘ్నో గురుతల్పగోపి పురుషః స్త్రీయో సురాపోపివా శ్రీవిష్ణునామ కీర్తనం సతతం కుర్యాత్. అత ఏవ కేనచిద్భక్తేన భణితమితి— "సంధ్యావన్దన భద్రమస్తు భవతే భోస్నాన తుభ్యన్నమో। భో దేవాఃపితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహం క్షమః క్షమ్యతామ్॥ యత్రక్వాపి నిషద్య యాదవకులోత్తంసస్య కంసద్విషః। స్మారంస్మారమఘం

---

71. ఈ విధముగా హరినామ కీర్తన మాత్రముచేతనే మనుష్యుల సమస్త పాపముల విధ్వంసన మొనర్చి పరమపదము లభింపజేయును గాన కలియుగమెంతయు ప్రశంసార్హమై యున్నది. కావున బ్రహ్మహత్యామహాపాతకి గురుతల్పగుడు స్వర్ణాపహారి మద్యపానము జేసినవాడైనను వీరందఱును హరినామకీర్తనము నిరంతరము చేయవలెను. కావుననే ఒకభక్తుడీవిధముగా చెప్పెను. "ఓసంధ్యా వందనమా నీకు శుభమగుగాక, నేను నిన్ను ఆచరింపజాలను. ఓస్నానమా నీకొక నమస్కారము. ఓ దేవతలారా, పితృ దేవతలార మీకు తర్పణమొసంగుటకు నే నశక్తుడను క్షమింపుడు. ఎచ్చటనైనను కూర్చొని కంసవిరోధియగు శ్రీకృష్ణుని నిరంతరము స్మరించుచు నాపాపముల దొలగించుకొందును. ఇదిచాలును. మరియెట్టి సంబంధము నాకు వలదు." భగవానుడుగూడ గీతయందు "సర్వధర్మముల బరిత్యజించి నన్నొ

హరామి తదలమన్యేన కిమన్యేన మే." భగవతాపి గీతమ్—సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ। అహం త్వాం సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచ" ఇతి "మామేవ యే ప్రపద్యన్తే మాయామేతాం తరన్తి తే" ఇతి చ. "మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు" ఇతి చ.

72. కిఞ్చ ప్రాచీనైః స్నానాదినిత్యకర్మస్వపి భగవన్నామ సఙ్గ్రథితమేవేతి నిత్యకర్మకారిణోపి హరినామకీర్తనకారిణ ఏవ. అతఏవ "గోవిన్దేతి సదాస్నానం గోవిన్దేతి సదా జప" ఇతి. అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపి వా। యస్స్మరేత్పుణ్డరీకాక్షం స బాహ్యాభ్యన్తరశ్శుచిః" ఇతి. "ఆకా

క్కనే శరణుగాంచుము. నేను నిన్ను సమస్త పాపములనుండి తొలగించి నీకు మోక్షము ప్రసాదించెదను." అని శ్రీకృష్ణుడభయ మొసంగెను. మరియు "నన్నే ఎవరుకొలుతురో వారు మాత్రము నామాయను దాటగలరు." "నాయందే మనసుంచుము. నన్ను సేవింపుము నన్ను పూజింపుము. నన్ను నమస్కరింపుము" అనియు గీతాశాస్త్రముబోధించుచున్నది.

72. మఱియు మనప్రాచీనులచే స్నానపానాది నిత్యకృత్యములందు సయితమద్దియో ఒకరూపమున భగవన్నామము ప్రవేశింప జేయబడినది. కావున ఆపద్ధతి ననుసరించువారందఱు భగవన్నామ సంకీర్తనపరులే యగుచున్నారు. "గోవిందయనుటయే జపమనియు గోవింద నామోచ్చారణమే

...కాశాత్పతితం తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరం । సర్వదేవ
నమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి" "బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో
బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః । బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మ
ణ్యో విష్ణురచ్యుతః" [illegible] "కేశవాయ నమస్స్వాహా నారాయణాయ
స్వాహా మాధవాయ స్వాహా" [illegible] ధ్యాను దేవస్య వాసి
[illegible] । [illegible] వాసుదేవ నమో
స్తుతే" ఇతి.

73. కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణా
యేతి సమర్పయామీతి చ స్నానాదౌ హరినామకీర్తనం

స్నానమనియు" జెప్పిరి. మానవుడు శుచిగానున్నను అశుచి
గానున్నను ఎట్టిదశలోనున్నను శ్రీమన్నారాయణుని స్మరిం
చిన యెడల పవిత్రుడగునని యు "ఆకాశము నుండి యెక్కడ
దీనను నీరు సముద్రమునకే పోవునట్లు ఏ దేవతను నమ
స్కరించినను సర్వాన్తర్యామియగు శ్రీమన్నారాయణునకే
చెందు"ననియు "బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధు
సూదనః" అనియు 'కేశవాయ నమస్స్వాహా నారాయణాయ
స్వాహా మాధవాయ స్వాహా'' 'చారునాభ్యాను దేవస్య' యనియు
స్నానసంధ్యావచనాదులందు భగవన్నామము ప్రవేశించియున్నది

73. "నేను చేయు సకలకృత్యములను శ్రీమన్నారా
యణున కర్పించుచున్నాను." అని స్నానాదికర్మల పరిసమా
ప్తియందు భగవన్నామములరారుచున్నది. ఇట్లే అన్నిటి
యందును గ్రహింపవలెను. ఒకటియేమి? గాయత్రీమంత్రి

హి కృశ్యతే. ఏవమన్యత్రాపి ద్రష్టవ్యమ్. కిమ్బహునా!
గాయత్రీమన్త్రజపోపి హరినామకీర్తనమేవ, హరిపరత్వాత్త
న్మన్త్రస్య. తథాహి యః సవితా సూర్యః నః అస్మాకం
ధియః బుద్ధీః ప్రచోదయాత్ దిశతి, తస్య సవితుర్దేవస్య మణ్డ
లాన్తర్గతమితి శేషః. సప్తమ్యర్థే ద్వితీయా. వరేణ్యం వరణీయం
తత్ ప్రసిద్ధం భర్గస్తేజః ధీమహి ధ్యాయామః "ధ్యేయస్సదా
సవితృమణ్డలమధ్యవర్తీ నారాయణస్సరసిజాసన సన్నివిష్టః!
కేయూరవాన్మకరకుణ్డలవాన్కిరీటీ । హారీ హిరణ్మయ
వపుర్ధృతశఙ్ఖచక్రః" ఇతివచనాత్.

74. 'యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం।

జపముగూడ హరినామకీర్తనమైయున్నది. ఏలయన నా
మన్త్రము హరినే బోధించుచున్నది. చూడుడు- యః సవి
తా = ఏసూర్యుడు, నః = మాయొక్క, ధియః = బుద్ధు
లను, ప్రచోదయాత్ = ప్రేరేపించునో. తత్సవితుః = ఆ
సూర్యునియొక్క మండలములోనున్న, వరేణ్యం = వరణీయ
మగు శ్రేష్ఠమైన, భర్గః = తేజస్సును, ధీమహి = ధ్యానించు
చున్నాము అని గాయత్రీమంత్రార్థము. ఈ యర్థమే "ధ్యే
యస్సదాసవితృమణ్డల" అనుశ్లోకమునను చెప్ప బడినది.
సూర్యమణ్డల మధ్యవర్తియై పద్మాసనాసీనుడై హస్తాభరణ
ములు ధరించి కిరీటధారియై శంఖచక్రముల ధరించిన స్వర్ణ
మయశరీరుడగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి ధ్యానింపదగిన
వాడని యర్థము.

74. భగవద్గీతలో "ఆదిత్యమండలాంతర్గతమై జగత్తును

యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామక' మితిగీతా వచనాచ్చ. అథ పఞ్చాక్షర షడక్షరాష్టాక్షరాదిమన్త్రాణాం భగవత్పరత్వం స్పష్టమేవేతి తన్మన్త్రజాపినో హరినామకీర్తనకారిణ ఏవ. హరినామకీర్తన వశాదేవ జనా ముచ్యేరన్నితి కృపయైవ జనేషు ప్రాచీనైః సన్ధ్యావన్దనాది నిత్యం కార్యం న తు పరిత్యాజ్యమ్. తత్పరిత్యాగే చ స చ పతితో భవతీత్యేవ వ్యవస్థాకృతా. తత్ర విశ్వాసార్థఞ్చ మహాన్పరికరబన్ధ ఉపనయనాదిలక్షణః కృతః. లోకానుగ్రహాయ హి మహాత్మనాం ప్రవత్తిః।

ప్రకాశింపజేయు నే తేజస్సు కలదో, ఏ తేజము చంద్రమండలమునందున్నదో, ఏయ్యది యగ్నియందు కలదో ఆ తేజస్సు నా సంబంధమైనదని గుర్తింపు" మని శ్రీకృష్ణుడు ప్రబోధించెను. ఇక మంత్రములలో జూచినను పంచాక్షరిగాని షడక్షరిగాని భగవత్స్వరూపమునే బోధించుచున్నవిగాన తన్మంత్రజపితలు హరినామ సంకీర్తన పరాయణులే యగుచున్నారు. హరినామ కీర్తనమువలన ముక్తులగుదురను నభిప్రాయముతోడనే సంధ్యావందనాది నిత్యకృత్యములన్నిటియందును ప్రాచీనులు భగవన్నామమును ప్రవేశపరచి యీకార్యములు తప్పక అనుష్ఠింపదగినవి విడువరాదని హెచ్చరించితిరి. వానిని పరిత్యజించిన యెడల పతితుడగునని వ్యవస్థచేయబడెను. దానియందు విశ్వాసము కల్గించుటకై ఉపనయనము మొదలైన గొప్పసంస్కారములను విధించిరి. మహాత్ములు లోకానుగ్రహము కొఱకు పెక్కు నియమముల నాచరించుచుందురు.

75. యచ్చోక్తం కలావల్పాయుషో వ్యాధిగ్రస్తా దుర్బలా దరిద్రాశ్చ నరా ఇతి. తదపి కలేర్భూషణమేవ. తథా హి "విపదస్సన్తు నశ్శశ్వద్యాసు సఙ్కీర్త్యతే హరి" ఇతి కున్తీవచనాద్వ్యాధ్యాదివిపదాగమే పురుషో భగవన్నామ కీర్తయతీతి వ్యాధిగ్రస్తత్వం గుణ ఏవ. ఏవం బలాధిక్యే సతి మత్తతయా సాధుజనాధిక్షేపం ప్రాణిపీడనఞ్చ కరోతి. దుర్బలత్వం గుణ ఏవ. దుర్బలో హి భియా యస్య కస్యాప్యనిష్టం న కరోతి, కిన్తు, మదాభావాత్క్వాపి స్థిత్వా

---

75. కలికాలమున నల్పాయుష్కులు రోగగ్రస్తులు బలహీనులు దరిద్రులు నుందురని యీకాలమును దూషించుచుందురు. కాని ఇదియు సుగుణమేయని చెప్పవచ్చును. ఎట్టులన— కుంతీదేవి శ్రీకృష్ణుని గూర్చి "స్వామీ మాకెల్లపుడు ఆపదలే వచ్చునట్లనుగ్రహింపుడు! ఏలయన ఆపదలందు గాని హరినామ సంకీర్తనము చేయజాలము" అని ప్రార్థించెను. దీనిబట్టి వ్యాధి మున్నగు కష్టములు వచ్చినపుడు పురుషుడు భగవన్నామము నుచ్చరించును. కాన ఇట్టియాపదలు వచ్చుచుండుట కలికాలమునకు గుణమే కాని దోషము కాదు. జనులు బలహీనులుగా నుందురని మఱియొక దోషము చెప్పిరి. కాని ఇదియు గుణమే. బలమధికమైనచో మదించి సజ్జనులను నిందింతురు. ప్రాణులను హింసింతురు. దుర్బలులైనచో నివి జరుగవు బలహీనుడు భయమువలన నెవ్వరికిని ఎగ్గుసేయడు. కాని అహంకారము లేకుండుటచే ఎక్కడనైనను గూర్చొని

భగవన్నామ కీర్తయతి ఏవం దారిద్ర్యమపి గుణఏవ. ధనమదాన్ధస్య దారిద్ర్యం పరమాఞ్జనమితి భాగవతాత్. ధనికో హి మదాన్ధత్వేన విహితం న కరోత్యవిహితఞ్చ కురుతే దరిద్రస్తు మదరాహిత్యాద్ధింసాదికం న కరోతి. కిన్తు హరినామ కీర్తయన్నేవ భిక్షాటనాదికం కరోతి.

76. తథా అల్పాయురపి గుణఏవ. హరినామకీర్తనకారీ ఖలు స్వల్పేన కాలేనైవ పరమపదం ప్రాప్నోతి. విహాయ సర్వం సాంసారికం దుఃఖమ్. దీర్ఘమాయుస్తు పరమపదప్రాప్తివిలమ్బకారిత్వాద్దోష ఏవ. న హి జీవతః పురుషస్య యస్య కస్యాపి తాపత్రయనివృత్తిర్భవతి. తస్మాదాతపతప్తస్య సలి

భగవన్నామము కీర్తించును. ఇట్లే దారిద్ర్యము గూడ మంచిదే. ధనమదాంధునకు దారిద్ర్యమునది మంచి కాటుకవంటిది యని భాగవతము చెప్పుచున్నది. ధనికుడు మదాంధతచే తనకు విధించిన పనుల జేయడు. విధింపబడని కార్యముల జేయును. దరిద్రుడు గర్వములేనందున హింసాది కృత్యముల సల్పడు. హరినామము నుచ్చరించుచూ భిక్షాటనమును చేయును.

76 ఇట్లే అల్పాయుష్యము గూడ గుణమేయగుచున్నది. హరినామకీర్తన మొనర్చువాడు స్వల్పకాలములోనే పరమపదమును బడయును. సంసార దుఃఖమునంతయు నతడు దాటివేయును, దీర్ఘాయుష్యమనునది పరమపదమునుగూర్చి ఆలసింప జేయును: కాన దోషమేయగుచున్నది. జీవించియుండగా ఎవరికిని తాపత్రయము నశించదు. కావున ఎండ

లాశయప్రవేశే ఇవ సంసారదావదగ్ధస్య పరమపదామృతసాగరప్రవేశే విలమ్బస్సన్తాపహేతురేవ. తస్మాదహో కలేర్గుణవత్తా!

77. యే పునరధునాపి "నారాయణేతి మన్త్రోఽస్తి వాగస్తి వశవర్తినీ। తథాపి నరకే ఘోరే పతన్తీత్యేతదద్భుతమ్" ఇతి కులశేఖరోక్తవిధయా హరినామకీర్తనమకృత్వా నరకే పతన్తి. తే ద్విపాత్పశవ ఏవ. యథా చ చతుష్పాత్పశవో మూకా స్తథేమేపీతి. హరినామకీర్తనరహితా హి మూకాః తస్మాజ్జీవద్దశాయామేవ మనుష్యేణ హరినామకీర్తనం కర్త

లో మాడిన వానికి కొలనులో జేరుటవలె సంసారదావానల దగ్ధునకు పరమపదమనెడి అమృతసాగరమున ప్రవేశించుటకు ఆలస్యమేర్పడుట కష్టకారణమేయగుచున్నది. కావున కలికాలము ఎంత సుగుణము.

77. ఇప్పటికిని ఎవరు "నారాయణ అను మంత్రమున్నది చెప్పినమాటలను వినెడి నాలుక ఉన్నది. ఐనను ఘోరనరకమున మానవుడు పడుచుండుట ఆశ్చర్యముగా నున్న"దని కులశేఖరుడు చెప్పినట్లు హరినామ సంకీర్తనము జేయక నరకముల పాలగుచున్నారో అట్టివారు రెండుకాళ్ళ పశువులే. నాల్గుకాళ్ళ జంతువులు ఎట్లు నోరులేనివో వారును అంతే నోరులేనివారు. కాన హరినామ సంకీర్తనము జేయని వారు మూగవారై యున్నారు. కావున మనుష్యులు జీవించియుండగనే అనగా శరీరపాటవముండగనే భగవన్నామమును

వ్యమ్. "కృష్ణ త్వదీయపదపఙ్కజపఞ్జరాన్తమద్యైవ మే విశతు మానసరాజహంసః। ప్రాణప్రయాణసమయే కఫవాతపిత్తైః కణ్ఠావరోధనవిధౌ స్మరణం కుతస్తే" ఇతి కులశేఖరోక్తేః అన్తే కఫవాతపిత్తైః కణ్ఠావరోధే సతి హరినామ కీర్తనాయోగాత్, మనసశ్చ న తదానీం స్వాతన్త్ర్యం, తమసా తస్య పరిభవసమ్భవాత్.

78. అత ఏవ మ్రియమాణస్య పితుర్దక్షిణకర్ణే పుత్రో నారాయణ నామోచ్చారణం కుర్యాదితి విధీయతే. నారాయణ నామ్న ఉచ్చారణమివ శ్రవణమపి హి ముక్తిప్రదం స్మరణ హేతుత్వాత్. ఏవం పుత్రకర్తృక హరినామశ్రవణా

జేయవలెను. "ఓకృష్ణా నామనస్సనెడి రాజహంస నీపాద కమలము లనెడి పంజరములో ఇపుడే ప్రవేశించుగాక! ప్రాణములు పోవునపుడు వాతపిత్తశ్లేష్మములు కంఠము నడ్డగించి నిన్ను స్మరింప నీయవు" అని కులశేఖరుడు చెప్పెను. జీవితాంతమున వాతపిత్తశ్లేష్మములు కంఠము నడ్డగింపగా హరినామ కీర్తనము చేయుట అసాధ్యము. ఏలయన ఆసమయమున మనస్సు స్వాధీనము తప్పును. అది తమోగుణముచే నావరింప బడి యుండును

78. కావుననే మరణింపనున్న తండ్రికి కుడిచెవిలో పుత్రుడు నారాయణ నామము నుచ్చరింపవలెనని శాస్త్రము విధించెను. నారాయణ నామముచ్చరించుట ఎట్లు ముక్తి హేతువో దానిని వినుటయు అటులముక్తి హేతువగుచున్నది.

దన్తకాలే ముక్తిసమ్భవాదేవ "కాశ్యాన్తు మరణాన్ముక్తిరథవా పుత్రసన్నిధౌ" ఇత్యుచ్యతే. కాశ్యాం హి మరణకాలే విశ్వేశ్వరస్తారకోపదేశం జన్తోర్దక్షిణకర్ణే కరోతి. అత ఏవ కాశ్యాం మ్రియమాణానాం సర్వేషాం దక్షిణకర్ణస్య పరిస్థితిస్సమ్భవతి.

79. ఏవం మ్రియమాణస్య గళే గఙ్గోదకం యద్వా సాలగ్రామశిలోదకం నిధేయమ్. "భగవద్గీతా కిఞ్చిదధీతా గఙ్గాజలలవకణికా పీతా। సకృదపి యేన మురారి సమర్చా క్రియతే తస్య యమోఽపి న చర్చా" మితి వచనాత్. సాల

వినునపుడు కూడా భగవంతుడు జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. ఈరీతి పుత్రుడొనర్చిన హరినామము వినినందున అవసానకాలమున ముక్తి సంభవించును గనుకనే "కాశీక్షేత్రమందు మరణించినను పుత్రసమీపమున మరణించినను ముక్తి కల్గునని పెద్దలు చెప్పిరి. కాశీయందు మరణకాలమున జీవుని కుడిచెవియందు శివుడు తారకమంత్ర ముపదేశించును. కావుననే కాశీలో మరణకాలమున అందరకు కుడిచెవి పైకివచ్చులాగు పరుండుట సంభవించుచున్నది.

79. ఇట్లు మరణించువాని కంఠములో గంగోదకము గాని సాలగ్రామతీర్థము గాని ఉంచవలెను. "భగవద్గీత కొంచెము చదివినను గంగోదకము ఒకబిందువు త్రాగినను భగవంతుని ఒకపర్యాయము పూజించినను, అతనికి యమునితో పని యుండదని శ్రీశంకరుడు నుడివెను. సాలగ్రామ శిలోదకము

గ్రామశిలావాః పాపహారి విశేషత ఇతి వచనాచ్చ. సాల
గ్రామో హి సాక్షాద్ధరే రవతారః. గఙ్గా చ హరేః పాద
ప్రసూతా. అతఏవ సాలగ్రామ శిలా యత్ర వర్తతే సదేశః
కాశీతుల్య ఇత్యుచ్యతే వృద్ధైః. సాలగ్రామశిలా యత్రవర్తతే
భక్తపూజితా। వారాణస్యా యవాధిక్యం సమన్తాద్యోజన
త్రయ మితి. తథా వ్యాధిగ్రస్తోపి హరినామరసాయన మేవ
పిబేత్. ఇదం శరీరం శతసన్ధిజర్జరం పతత్యవశ్యం పరిణామ
దుర్లభమ్। కిమౌషధైః క్లిశ్యసి మూఢ దుర్మతే। నిరామయం
కృష్ణరసాయనం పిబేతి వచనాత్

80. యది లభ్యతే తర్హి గఙ్గాజలం వా పిబేత్. శరీరే

విశేషముగ పాపములబోగొట్టునని శాస్త్రము నుడువుచున్నది
సాలగ్రామము ప్రత్యక్షముగా భగవంతుని యవతారము.
గంగయు, నారాయణుని పాదములనుండి జనించినది కావుననే
సాలగ్రామమున్న ప్రదేశము కాశీక్షేత్రముతో సమానమైన
దని పెద్దలు చెప్పుదురు. సాలగ్రామము ఎచ్చటభక్తులచే
పూజింపబడుచున్నదో ఆప్రదేశమునకు నలువైపుల మూడామడ
దూరము కాశీతుల్యమగును. "నూరుకీళ్ళతో నేర్పడిన ఈ
శరీరము తప్పక పడిపోవునదియే. మంచిగా పరిణమించుట
దుర్లభము. కావున ఓమూర్ఖుడా మందులతో నేలకష్టపడె
దవు. రోగ వినాశకమైన శ్రీకృష్ణనామము నెడి ఔషధమును
సేవింపుమని యొక భక్తుడు వచించెను.

80. లభించిన యెడల గంగోదకమునైనను త్రాగ

జర్జరీభూతే వ్యాధిగ్రస్తే కళేబరే। ఔషధం జాహ్నవీతోయం
వైద్యో నారాయణో హరిరితి వచనాత్. 'శీర్యత ఇతి శరీర
మితి కళేబరవిశేషణమ్ తదలాభే సాలగ్రామతోయం వా
పిబేత్ "అకాలమృత్యుహరణం సర్వవ్యాధినివారణ"మితి
వచనాత్. తథా వ్రతాద్యష్వపి హరినామైవ కీర్తయేత్."
యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపఃపూజాక్రియాదిషు।
న్యూనం సమ్పూర్ణతాం యాతి సద్యో వన్దే తమచ్యుతమితి
వచనాత్.

81. శ్రాద్ధాదిషు విష్ణునామకీర్తనం స్ఫుటమేవ. ఏవం

వలెను. "శరీరము శిథిలమైయుండగా దేహము రోగపీడితము
అయియుండగా గంగోదకమే ఔషధము. శ్రీమన్నారాయ
ణుడే వైద్యుడు" అని పెద్దలుచెప్పిరి. గంగాజలము లభింపని
యెడల సాలగ్రామతీర్థమునైనను సేవింపవలెను. అది యకాల
మృత్యువును హరించునదియు వ్యాధులన్నిటి నివారించు
నదియు శాస్త్రము వచించెను. ఇట్లే వ్రతములాచరించు
నపుడుగూడ హరినామమునే కీర్తింపవలెను. "ఎవనిని స్మరిం
చుటవల్లనూ, కీర్తించుటవల్లనూ తపస్సు, పూజమున్నగు
కర్మలందు సంభవించిన లోపములన్నియు నశించుచున్నవో
అట్టి హరిని నమస్కరించుచున్నాను" అని ప్రమాణము కన
బడుచున్నది.

81. శ్రాద్ధాదికర్మలందు హరినామ కీర్తనము స్ఫుట
ముగా కనబడుచున్నది. ఈ విధముగ నిద్రనుండి లేచినవి

జాగరాదారభ్య సుప్తిపర్యన్తం యాని విధీయన్తే కర్మాణి శ్రౌతాని స్మార్తాని పౌరాణాని వా. తాని సర్వాణి హరినామ ప్రధానాన్యేవ. తచ్చ హరినామ స్త్రీశూద్రాది సర్వసాధారణం శ్వపచాదిష్వపి హరిభక్తసద్భావాత్.

82. విప్రాద్ద్విషడ్గుణయుతాదరవిన్దనాభ పాదారవిన్దవిముఖాచ్ఛ్వపచం వరిష్ఠం। మన్యే, తదర్పితమనో వచనే హితార్థప్రాణం పునాతి స కులం నతు భూరిమాన ఇతి భాగవతాత్। గోపీగజేన్ద్రాదీనామపి హరిభక్తిదర్శనాత్. ఏవం హరినామకీర్తనపరో జనో యది ద్విజస్తర్హి సాలగ్రామం హరి

మొదలు మఱల నిద్రించువఱకు వేదశాస్త్రపురాణములచే నన్నికర్మలు విధింపబడెనో అవియన్నియు హరినామము ప్రధానముగా గల్గినవి ఐయున్నవి. ఆ హరినామము స్త్రీ శూద్రాదులందరికి సమానమైయున్నది. చండాలురందుగూడ భగవద్భక్తులు గనుపించుచున్నారు.

82. "భక్తిహీనుడై అనేకసుగుణములుగల బ్రాహ్మణునికంటె మనోవాక్కాయముల విష్ణువునర్చించు చండాలుడు శ్రేష్ఠుడని తలచుచున్నాను. అతడే కులము నుద్ధరించునుగాని కులగౌరవమున విఱ్ఱవీగు విప్రుడు ఉద్ధరింపజాలడు." అని భాగవతమున గలదు. గోపికాస్త్రీలు, గజేంద్రుడు మున్నగువారు భక్తులైయుండిరి. ఇట్టి హరినామ కీర్తనపరాయణుడైన మనుజుడు అందును ద్విజుడైనచో సాలగ్రామమునందు భగవంతుని పూజించుచుండును. స్త్రీ శూద్రులు

బుద్ధ్యా పూజయేత్. స్త్రీశూద్రాదేస్తు న తత్సర్వాధికారః ప్రాజ్ఞస్తు హృద్యేవేశ్వరమర్చయతీతి న తస్య సాలగ్రామాద్యర్చనం విధీయతే

83. అజ్ఞస్య విగ్రహార్చనం విహితమ్. ప్రతిమా స్వల్పబుద్ధీనామిత్యుత్తరగీతావచనాత్ - ఇతి. తస్మాత్సర్వోఽపి జనోఽధునా హరినామకీర్తనం కుర్యాత్, హరికథాశ్రవణం కుర్యాత్, హరికథాగానఞ్చ కుర్యాత్. నివృత్తతర్షైరుపగీయమానాద్భవౌషధాచ్ఛ్రోత్రమనోభిరామాత్। క ఉత్తమశ్లోకగుణానువాదాత్పుమాన్విరజ్యేత వినా పశుఘ్నాదితి భాగవ

మాత్రము సాలగ్రామమును స్పృశింపరాదు. ప్రాజ్ఞుడు మనసునందే ఈశ్వరునర్చించునుగాన నతనికి సాలగ్రామాది పూజలు విధింప బడలేదు.

83. అల్పజ్ఞులకు ప్రతిమలేర్పరుప బడెనని యుత్తరగీతయందుపదేశింపబడినటుల నజ్ఞులకు విగ్రహారాధన విధింపబడియున్నది. కావున నీకాలమున మానవులెల్లరు హరినామస్మరణము జేయవలెను. హరికథలు వినుట గానముచేయుటయు కర్తవ్యము. "భవరోగమున కౌషధము రాగద్వేషముల బారద్రోలిన మహాత్ములచే గానము చేయబడునదియు మనోహరము శ్రవణానందకరమునగు భగవంతుని యుదారచరితమును గానముసేయుట ఎవడు విరమించును? విరమించినవాడు పశుఘ్నుడే యనవలెను" అను భాగవతవచనమునుబట్టి హరికథలయందు విముఖుడగువాడు పశుఘ్నుడని. తెలియు

తాద్ధరికథావిముఖః పశుఘ్న ఏవ.

84. న చ నాస్తి హరికథాస్వమృతమితి వాచ్యమ్. వాల్మీకేర్వదనారవిన్దగళితం రామాయణాఖ్యం మధ్విత్యాది వచనేభ్యః హరికథాయా అతీవామృతవత్స్వాదుత్వాత్. హరికథాశ్రవణానన్దసన్తుష్టహృదయా ఏవాత్ర ప్రమాణమ్. కిఞ్చ నిపీయ యస్య క్షితిరక్షిణః కథాస్తథాద్రియన్తే న బుధాః సుధామపీతి నలచరిత్రస్యైవామృతవత్స్వాదుత్వే కిమ్వక్తవ్యం హరిచరితస్య? అపి చ కథానాం స్వాదుత్వం నాయకగుణప్రయుక్తం, కథానాయకస్య శ్రీవిష్ణోర్నిఖిలహేయప్రత్యనీక

చున్నది.

84. హరిచరితమం దట్టి యమృత రుచి కలదని యందురేమో! వినుడు "వాల్మీకియొక్క ముఖకమలమునుండి బయలుదేరిన రామాయణమను మధువు (తేనె) కర్ణపుటములతో గ్రోలినవారికి జన్మజరామరణవ్యాధిని నశింపజేయునను" ఇట్టి శ్లోకములు హరికథను అమృత తుల్యముగా వర్ణించుచున్నవి. వానినివిని యానందించు సహృదయులే యిందుకు దార్కాణము. "ఏచరిత్రమునువిని దేవత" లమృతమును కూడ నాదరింపలేదోయని నలచరిత్రయందు చెప్పబడెను. నలచరిత్రయే యమృతమువలె నాస్వాదయోగ్యమైన యెడల శ్రీమన్నారాయణచరిత్రమునుగూర్చి చెప్పగలమా! ఇదియుగాక కథలకు రుచి ఎట్లుకల్గుననిన అది కథానాయకునిబట్టి వచ్చును. విష్ణువే కథానాయకుడైనపుడు అనంత కల్యాణగుణ సముద్రుడైన

కల్యాణగుణగణమహోదధిత్వం శ్రుతిస్మృతిపురాణాదిప్రసిద్ధమ్ "యథేషవో నివర్తన్తే నాన్తరిక్షక్షితిక్షయాత్ । తథా వాచో నివర్తన్తే నాచ్యుతస్య గుణక్షయాత్"

85. "విష్ణోర్ను వీర్యగణనాం కతమోఽర్హతీహ యః పార్థివాన్యపి కవిర్విమమే రజాంసి." "విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచమ్" ఇత్యాదివాక్యాన్యత్రోదాహర్తవ్యాని. అతఏవ మురారిభట్టః ప్రాహ "యదిక్షుణ్ణం పూర్వైరితి జహతి రామస్య చరితమ్ । గుణైరేతావద్భిర్జగతి పునరన్యో జయతి కః। స్వమాత్మానం తత్తద్గుణగరిమగంభీరమధురస్ఫురద్వాగ్బ్ర

యామహాత్ముని చరితముయొక్క రుచి వర్ణనాతీతము. భగవద్గుణములు శ్రుతిస్మృతిపురాణములందు సుప్రసిద్ధముగానున్నవి. "ఆకాశమున విడువబడిన బాణము ఎట్లుదానియంతమును కనుగొనజాలదో అట్లే అనంతగుణాకరుడగు భగవంతుని వర్ణించు వాక్కులు ఆతని యంతమును కనుగొనజాలవు"

85. ఏ-కవి భూమియొక్క రేణువులను లెక్కించునో ఆతడైనను శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క గుణములను వర్ణించుటకు సమర్థుడుకాడు" మున్నగు శ్రుతిస్మృతి వాక్యములవలన భగవంతునియొక్క గుణములు అనంతములని తెలియుచున్నది. కావుననే మహాకవి మురారిభట్టు ఇట్లు వచించెను. శ్రీరాముని చరితమును ప్రాచీనకవులంబు వర్ణించిరని వదలినయెడల అంతటి సుగుణసంపద గలిగిన మరియొక నాయకుడు ప్రపంచమున నెవరుగలరు? మృదు మధుర గంభీరవాక్కులు గల

హ్నోణః కథముపకరిష్యన్తి కవయః" ఇతి.

86. నన్వేవమ్ హరికథా స్వస్త్వమృతమ్. ఏవమమృతత్వాదేవ బహుభిర్బహుధా కావ్యనాటకాది రూపేణ హరికథా ఉపవర్ణితా బభూవుర్భవన్తి భవిష్యన్తి చ. హరినామోచ్చారణే తు నాస్త్యమృతమితి చేన్నైవమ్. "రామహరే కృష్ణహరే తవ నామ వదామి సదా నృహరే। రామస్మరణాదన్యోపాయం న హి పశ్యామో భవతరణే. సీతావల్లభ దాశరథే దశరథనన్దన లోకగురో। రావణమర్దన రామ నమో భక్తం తే పరిపాలయ మామ్॥" ఇత్యాదిష్వమృతసద్భావాత్.

కవీశ్వరులు ఆమహాత్మ్మని వర్ణనము జేయనిచో నెట్లు కృతార్థులు కాగలరు? అనెను.

86. హరికథలందమృతముండుగాక. కావుననే పలువురు కావ్యనాటకాది రూపమున పలుకబ్బముల రచించియుందురుగాక! రచింతురుగాక! హరినామోచ్చారణము నందేమి యమృతము గలదు? అని కొందరు ప్రశ్నింతురు. అది యసంగతము. ఓరామ ఓకృష్ణ ఓనరసింహ నీనామము నే నిరంతరము కీర్తింతును. భవసాగర తరణమునకు రామనామ స్మరణముకన్న మరియొక మార్గము లేదు. ఓసీతాపతీ! దాశరథీ జగద్గురూ! రావణాంతకా! రామచంద్రా! నీభక్తుని నన్ను గాపాడుము. ఈయర్థముగల రామహరే కృష్ణహరే మున్నగు గేయములు అమృతము నొలుకుచుండును.

87. నను తదమృతం గానగతమేవ న తు నామగతమితి చేత్ తర్హి హరినామస్యామృతమస్తి వా? ఉత నేతి తత్కీర్తనకారిణః పృచ్ఛ. తేషామానన్దబాష్ప రోమాఞ్చాదికం దృష్ట్వా వా అనుమిను! "కర్ణామృతం కిమపి తత్కలభాషిణీనాం నామాపి కిం న వికరోతి నిశమ్యమానం" ఇతి స్త్రీనామ్న ఏవ కర్ణామృతత్వే కిం పునర్హరినామ్నః?

88. నను స్త్రియాః సున్దరత్వాత్ తదాసక్తస్య కాముకస్య తన్నామాపి కర్ణామృతమేవేతి చేత్ -తర్హ్యత్రాపీతి విద్ధి. భగవాన్హి కన్దర్పబృన్దసున్దరః. భగవద్భక్తస్య చ తన్నామాపి

---

87. ప్రః:— ఓయీ! నీవు తలచెడి యమృతము నామములోనిది కాదు. అది గానమందలి రసమని యెందుకనరాదు?

ఉః:— హరినామమునందు అమృతము ఉన్నదా లేదా యని సంకీర్తనపరుల నడుగుము. లేదా కీర్తనా సమయమున వారికి గల్గెడి బాష్పములు రోమాంచము మున్నగు సాత్త్వికభావముల జూచియైన నూహింపుము. మధురముగా సంభాషించు యువతుల పేరువిన్నను కర్ణామృతముగా నుండునని చెప్పుచుండ హరినామమును కర్ణామృతమనుటలో సందియమేమి?

88. ప్రః:— స్త్రీలు సుందరముగా నుండురుగాన కాముకునకు వారి పేరు వినినను కర్ణామృతముగా నుండుట సహజము కదా!

ఉః:— భగవద్విషయమునగూడ నిట్లే గుర్తింపుము.

కర్ణామృతమేవ. ననుస్త్రీసౌన్దర్యస్య ప్రత్యక్షత్వాత్ స్త్రియామ్భవతు పురుషస్యానురాగః, హరిసౌన్దర్యస్యాప్రత్యక్షత్వాత్కథం హరావనురాగోదయ ఇతిచేన్నైవమ్. శ్రీకృష్ణప్రతిమాదిషు హరిసౌన్దర్యస్య ప్రత్యక్షత్వాత్. భాగవతాదిగ్రన్థసిద్ధత్వాచ్చ. ఏవమమృతమయత్వాదేవ రామనామ్నః శ్రీశఙ్కర పార్వతీభ్యామభిరనవరతం జప్యమానత్వమ్.

89. శ్రీరామ రామ రామేతి రమే రామే మనోరమే।
సహస్రనామతత్తుల్యం రామనామ వరాననే ఇత్యాదివచనేభ్యః. ఉక్తఞ్చ శఙ్కరేణ— శ్రీమద్రామమనుశ్రుతామృత

భగవానుడు శతకోటి మన్మథసుందరుడు భగవద్భక్తున కాతని నామధేయము గూడ కర్ణామృతముగ నుండును.

ప్ర:— స్త్రీసౌందర్యము ప్రత్యక్షముగాన పురుషున కనురాగము కలుగవచ్చును. హరిసౌందర్య మప్రత్యక్షముగాన నతనియం దనురాగ మెట్లు కలుగును?

ఉ:— శ్రీకృష్ణ విగ్రహాదులయందు హరిసౌందర్యము ప్రత్యక్షముగనే యుండును. భాగవతాద గ్రంథములందు గూడ ప్రత్యక్షమే. మరియు రామనామము అమృతమయ మగుటచేతనే శివుడు, పార్వతి మున్నగువారిచే నిరంతరము జపింపబడుచున్నది.

89. శ్రీరామ రామ రామేతి యను రామమంత్రమును శివుడు పార్వతికి ఉపదేశించెను. "ఓప్రియురాలా శ్రీరామ నామము నుచ్చరించుటం జేసి నానాలుక యమృతరసపూర్ణ

రసప్రియస్వరూపా ప్రియే జిహ్వా మే గరళం సుధాం న కలయే చేదస్తు మోక్షః కథమ్? ఇతి. కిఞ్చ రామరామేత్యవిరతం జపతో హి చిత్తమనాత్మచిన్తనముత్సృజ్యసుఖం తిష్ఠతీతి దుఃఖ నివారకత్వాత్సుఖకరత్వాచ్చ హరినామ్నోఽమృతమయత్వం యుక్తమేవ.

90. అపి చ యో హరినామ జపతి స కదాచిదపి తద్ధరేపరమాత్మని లగ్నహృదయో భవత్యేవేతి కృత్వా భగవల్లగ్నచిత్తస్య తస్యామృతపానం దుర్వార మేవ. అమృతమయో హి భగవాన్పరమానన్దరూపత్వాద్ధృదయానన్దకరసున్దరాకారత్వాచ్చ. అతఏవ కేనచిదుక్తమ్— "కర

మై యున్నది". అని శంకరుడు పార్వతితో ననెను. మరియు రామరామయని నిరంతరము జపించుచున్న యెడల మనస్సు అనాత్మ పదార్థముల విడచి సుఖముగానుండును. కాన దుఃఖ నివారణ మూలముననూ సుఖప్రదమగుటచేతను హరినామ మమృతమయ మనదగియున్నది.

90. మరియు హరినామము నెవడు జపించునో అతడొక్క పర్యాయమైనను పరమాత్మయందు లగ్నహృదయుడై యుండును. కాన అట్టిచిత్తమునకు అమృతపానము స్వయముగనే లభించును. భగవానుడు పరమానంద స్వరూపుడగుటవలనను హృదయానంద సంధాయకుడగుట వలనను నంతయు నమృతమయము. కావుననే ఒకానొకభక్తుడిట్లు వచించెను. సంసారమనెడి మరు(ఎడారి)భూమియందు

చరణసరోజాకానిమన్నే భ్రమిమానే శ్రమమపి భువవీచి
వ్యాకులేఽగాధమార్గే। హరిసరసి విగాహ్యాపీయ తేజోజలౌ
ఘం భవమరుపరిఖిన్నః ఖేదమద్య త్యజామి" ఇతి.

91. సుఖకరమపరం న జాతు జానే హరిచరణస్మర
ణామృతేన తుల్యమితి చ. అతఏవ "ఆత్మారామాశ్చ మునయో
నిర్గ్రన్థా అప్యురుక్రమే। కుర్వన్త్యహైతుకీం భక్తిమిత్థంభూత
గుణో హరి" ఇతి భాగవతే వ్యాసేనోక్తమ్. న చైవం సాకా
రేశ్వరభజనమేవసుఖకరమ్ముతపన్న తు నిరాకారేశ్వరభజన
మితి వాచ్యమ్. మనఃక్లేశాభావేన తస్యాతీవ సుఖకరత్వాత్.

సంచరించి పరితపించుచున్న నేను, హరియనెడి సరస్సులో
మునిగి తేజమనెడి జలమును గ్రోలి తాపమువిడచుచున్నాను
హరిసరస్సు ఎట్టిదనిన ఆతని కరచరణములనెడి కమలములను
నేత్రములనెడి మీనములు నుండునది.

91 హరిచరణస్మరణామృతముతో తుల్యమగు సుఖ
కరమైన మరియొక పదార్థమును నేనెఱుగనని యొక్క
భక్తుడు వచించెను. కావుననే ఆత్మయందే రమించెడి ప్రపంచ
వాసనలబాలద్రోలిన మహర్షులు సైతము నిష్కారణముగ
తననుగొల్చునట్లుచేయు గుణముగలవాడు శ్రీహరియని వ్యాస
మహర్షి భాగవతమునవచించెను.

ప్ర:— సాకారేశ్వరభజనమే సుఖకరముగాని నిరాకా
రేశ్వరుని భజన మెట్లుసుఖకరము?

ఉ:— నిరాకారభజన మింకను క్లేశరహితముగా నుం

మనసస్తూష్ణీంభావో హి పరమానన్దప్రదః. హరిర్హి పరమా
నన్దరూపః. విజ్ఞానమానన్దం బ్రహ్మేతి శ్రుతేః. తస్య చ
స్ఫూర్తిః ప్రశాన్తే మనసి సంభవతి. యదోపరామో మనసో
నామరూపరూపస్య దృష్టస్మృతిసమ్ప్రమోషాత్. య ఈ
యతే కేవలయా స్వసంస్థయా హంసాయ తస్మైశుచిషద్మనే
నమ" ఇతి భాగవతాత్.

92. తస్మాత్సాకారే నిరాకారే వా పరమేశ్వరే
పరమానన్దలిప్సునా చిత్తం స్థాపనీయమ్. తస్య చ హరినామ
గుణకీర్తన శ్రవణాదికం ముఖ్యం సాధనమితి కలౌ సర్వోపి

...నే మిగుల సుఖకరమైనదని చెప్పవలెను. మనస్సు
...వ్యాపార రహితముగా నుండుటయేకదా యానందకారణము
హరియే పరమానందస్వరూపుడు. ఈ విషయమున "విజ్ఞా
నమానందం బ్రహ్మ" అను శ్రుతివాక్యము ప్రమాణము.
అట్టి ఆనంద స్ఫురణము మనస్సు ప్రశాంతముగ నున్నప్పుడు
సంభవించును. నామరూపాత్మకముగా మనస్సు తానుచూచి
నది స్మరించినది ఎపుడు విడచునో అపుడు ఆత్మమాత్రుడై
పురుషుడు శుద్ధస్వరూపుడగు పరమాత్మను తనలో దాన
చూచును.

92. కావున సాకారుడు లేక నిరాకారుడైన పరమేశ్వ
రునియందు పరమానందమును పొంద దలచినవాడు తనచిత్త
మునాతనియందుంచవలెను. అందుకై భగవంతుని నామ
రూపాదుల కీర్తించుటలో శ్రవణముజేయుటలో ముఖ్యసాధనము

...శ్రీ హరినామగుణకీర్తనశ్రవణాదికం కుర్యాత్. తత
...త్రే పరలోకే వా భక్తిజ్ఞానవశాత్సంసారాన్మో
...

ఇతి బెల్లంకొండోపనామక
రామకవి కృతం
కలిభూషణమ్
శ్రీహయగ్రీవార్పణమ్
విరోధికృత్ఫాల్గునామావాస్యా.

...లికాలమున ప్రతియొకడు శ్రీహరినామ గుణకీర్తన ...దికము జేయవలెను. దాని వలన ఈ లోకమునగాని ...మునగాని భక్తిజ్ఞానములు దృఢీభవించి సంసారము ముక్తి బడయును.

ఇది శ్రీబెల్లంకొండ రామరాయ
కవీంద్రులచే రచింపబడిన
కలిభూషణము
శ్రీ హయగ్రీవార్పణము
రచించినతిథి విరోధికృత్ ఫాల్గుణామావాస్య

ఆంధ్రీకరించినది:

సాహిత్యశిరోమణి
ధర్మపురి శేషగిరిశర్మ
సంస్కృత పండితుడు
మునిసిపల్ హైస్కూల్, నరసరావుపేట.
ది 1-3-56